

DISSERTATIO PHILOSOPHICA,
De
COGNITIONE VERI
ANGELICI ET HUMANI,

QVAM,
S. S. TRIADOS AUSPICIO,

NEC NON

CELEBERRIMÆ FACULTATIS PHILOS. DECRETO,
IN FLORENTISSIMO MUSARUM ABOENSIVM LYCEO,

SUB PRÆSIDIO,

VIRI AMPLISSIMI

DN. MAG. PETRI HAHN,
SCIENTIÆ NATURALIS PROFESSORIS ORDINARIJ,
PRÆCEPTORIS AC PROMOTORIS SUI MAXIME
SUSPICIENDI;

PRO GRADU MAGISTERII,

EJUSQVE INSIGNIBUS AC PRIVILEGIIS CONSEQUENDIS SOBRIE
PHILOSOPHANTIVM EXAMINI PLACIDÆQVE CEN-
SURÆ SUBMITTIT.

PETRUS JOH: RING,
BLEKINGUS.

AD DIEM 7. DECEMBRIS, ANNI M. DC. LXXXIX.
IN AUDITORIO MAXIMO HORIS AB OCTA-
VA MATUTINIS.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
SENATORI,
ET
THALASSIARCHO GENERALI,
UT ET
CALMARIÆ, BLEKINGIÆ ET OELANDIÆ
GUBERNATORI,
ILLUSTRISSIMO GENEROSISSIMOQUE
DOMINO,

DN. JOHANNI
Wachtmeister/

COMITI DE Biorcköo/
LIBERO BARONI IN Pahl/ DOMINO DE Umach
ET Johannes Berg/ &c. &c.
DOMINO GRATIOSISSIMO!

VITAM LONGAM ET PROSPERA QUÆVIS!

monumentum, novis accessionibus creveret. Factum etiam hoc esse, ipso eventu comprobasti; à quo statim circa gubernationis initia, non rudimenta aliqua minoris momenti, sed miracula magna vidit etas, excepit fama, servabit aternitas. Verbo dicam: erat hæc regio ab omnibus periculis liberata, munimentis novis ac ornamentis cincta, & cuncta deniq; in duratura securitatis contextu colligata. Quid? quod unquam Philosophi de optimo regimine tradunt, quodq; Scriptores de recte administranda civitate suggerunt, hæc omnia Tu Celsissime Comes animo complexus representasti, & ut dicam, longe exsuperasti; utpote, qui in agendo celer, in eligendo perspicax, in ordinando efficax, proximis, simul ac remotis invigilasti, affulxisti, consulisti. Novisti etiam optime, quomodo inter procellas seculi, inter fluctus civitatum nationumque plus quam decumanos, navis Reipublicæ fuit servanda, velis remisq; dirigenda & tuto deniq; in portum deducenda: hæc non tantum perspecta, sed ad presentissimos etiam usus promta habuisti atq; parata. Cetera vero heroica Tua facta sacro heic involvo silentio, trophæa signis hostilibus late extracta taceo, laudes aternitate dignis prætereo, titulos & summorum operum elogia relinquo, que omnia una cum Nomine Tuo, temporum glorie sacro, interpretabitur viventibus sapientia, & posteritati conservabit augustus annualium labor; qui demum perfectus in eo consistet, quod omnia Tua opera tam tractu temporum dinumeraverit, quam multitudine successuum persignaverit. Equidem, dum Tu Celsissime Heros ex nutu Serenissimi nostri Regis, custodiam agis Svecogothici Regni, æquum est, ut laudum Tuarum memoria ab historiis custodiatur & vivo perenniq; encomio per seculorum amplitudinem circumferatur. Sed quis me hæc inconsulti forsam animi rapuit turbo, ut verbis adeo obscuris illustria tua facta audeam nominare? Ecce! Illustrissime Comes excusationis loco adsunt. ad
limen

limen templi tui honoris, obsequia cultoris tui devotissimi, quae u-
na cum submissi hoc animi indice ad pedes tuos audet deponere.
Depressit quidem, fateor, animum, ab una parte, Excelsi Tui
Nominis cogitatio, sed statim ab altera erexit eundem spes tuae boni-
tatis, quae cum propitia aliorum obsequia admittere soleat, nec
mea qualiacumq; excludi licuit cogitare. Suscipe ergo Gratosissime
Comes, serena fronte ac placido vultu, leve hoc, quod tuis
jam subicitur oculis, obsequiorum nexibus insertum Specimen. In-
dignum proorsus fateor illud esse, ut tuum subeat aspectum, sed
permittat Tuae benignitatis facilitas, ut illud, quod in se valde est
indignum, dignitatem ac splendorem à Nomine tuo accipiat. In-
terea Tua fretus benignitate, ad majora ejus auxilio progressurum
me spero; qui pro Tua incolumitate, Deum immortalem assidu-
is precibus suspiriisq; sollicitabo, velit Te in seros annos conserva-
re, ut in posterum, sicut haecenus, vivas, vigeas, splendeas Deo,
Regi, Patria, Tibi, Tuisq; mihiq; qui, quoad vixero, maneo

Cellissimi Tui Nominis

*Mata referunt tractus de obsequiis
et de p. q. a. q. m. d. m. v. p. l. t. y.
non permittit de l. n. t. b. n. p. a. t. i. e.
l. a. r. i. t. u. s. i. n. p. r. e. q. u. e. s. u. n. t. p. r. o. p. r. i. a. n. t.
ne et determinata p. d. i. t. a. p. t. r. a. t.*

Devotissimus cultor

PETRUS RING.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO
PATRI ac DOMINO,

DN. CHRISTIANO PAPKE.

Ut antea in Academia, quæ Londini Scanorum est, Primario S. S. Theologiæ Professori celeberrimo, templi iidem Cathedralis Præposito & Pastori Germanico famigeratissimo; sic jam Ecclesiarum per Scaniam & Blekingiam EPISCOPO eminentissimo, Academiae Carolinae PRO-CANCELLARIO magnifico, vener. Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDI gravissimo, MÆCENATI ac DOMINO pia mente æternum devenerando:

In quidem dubitavi, num ignotus prorsus, Tibi, Reverendissime Episcopo, levioribus hisce obstrepere sustinerem, præprimis cum vastas illas curarum moles, quæ nova dignitatis spatia ingressis occurrere solent, humeris Tuis incumbere noverim; vicit tamen hanc dubitationem demum, decantatus tuus favor, quo, velut repentina luce perfusus & novo vigore auctus, tenuitatem meam, calamo interprete, apud Te, ausus fui insinuare. Accessit pariter hisce, quod gratulationis munere, eadem hac occasione, licuerit mihi defungi, cum post acerbiora fata, videam patriam meam in latiore rerum statum erectam esse. Dies enim erat ille omnibus ater satis atq; funestus, quo binos sibi Antistites ereptos esse clamabant cives; jam vero iterum, depulsis istis mærorum nebulis, letus & placidus exortus fuit dies, qui omnium ora, in laudes, grates & varia pietatis

tis officia laxavit. Et sane nec immerito in tantum gaudium effusa triumphat patria, quæ Te ipsam tamdiu desideratum, tot votis expetitur novis applausibus, novis etiam excipit gratulationibus. Norunt namq; singuli, qui non prorsus hospites sunt in Suecia, quanta sunt Tua opera, depradicant cuncti tua facta, extollunt omnes Tua merita, quorum, si vel minimam partem ego angusto tempore constrietus enarrare tentarem, magna certè & major me a voce dicendi exurgeret materies, rerumq; undiq; amplissimarum circumfunderer copia. Verum, ut aliis hoc ipsum relinquam, ad id, quod meo proposito propius est, accedam. Numrium, ut Tibi, Reverendissime Episcopo, hunc ingenii mei factum, non quidem qua debui, sed qua potui sinceritate elaboratum, offeram. Quem, ut etiam in perpetuae devotionis & observantiae documentum, cultus & honoris monumentum Tibi dicatum, oculis, ut soleas, benignè adspicias, enixe & humilime oro atque obtestor. Patere exiguas hæsc pagellas lucem, quam desiderant à Tuo Nomine habere, & earum Auctorem favore ac Patrocinio Tuo in posterum complectere. Vide interea diu, Reverendissime Episcopo, contingat Tibi securi prosperitas, habeat fama Tua incrementa, cui ad summum in terris nomen nihil desit præter perpetuitatem. Conservet te Deus, ut eruditione tua attollatur patria, promoveatur hominum salus, nigeat ac in perpetuum floreat vera religio, ceu dovet, exoptat & precatur.

Tux Reverendissimæ Amplitudinis

*Attributa in intelligentia in inter
intellectu aliter et voluntate exten
notanda, ac inter noster aliter, pl
subter et dicitur.*

Subiectissimus Ciens
PETRUS RING.

*attributa denominant intelligentias,
Rebus ne peronymice. quia illud dicitur
quod dicitur pro vice ratione, ut de pto a
peronymice, essentia aliter et in intellectu,
sed peronymice, essentia aliter et in loca
credo et creatur quod idem est in intellectu
et in peronymice dicitur in*

In Disputationem Gradualem

VIRI JUVENIS

Sanioris Literaturæ præstantiâ, Virtutumq; venustate
multò politissimi,

DN. PETRI RINGS,

Philosophiæ Candidati meritissimi, Amici & com-
militis impensè dilecti:

*Mnis Homo per Naturam desiderat atq;
Verum scire cupit: dixit Aristoteles.*

Hac in notitiâ cunctis excellere pulcrum est,
illam, ut sint pauci, qui reperire queunt,
magni quippe Viri studiis qui tempora cuncta
impendunt, *verum* quætere semper amant;
aspernantur opes, & quicquid foeda voluptas
desidiæ nutritrix, ingerit, abjiciunt.

*In cognoscendo vero, se quâ ratione
Intellectus habet, promissum id arte novâ;
Angelicum nec non Humanum cogito, de quævis
edis discursum, Marte, sagax, proprio.*

Materies rara est, quam vix intelligit, ora
qui non Pieriis sit madefactus aquis.
uberis Ingenii specimen profers in apricum
dum res abstrusas pensulare velis.

Quod multi largo sudore parare laborant,
tempore, tu solers, expedis omne, brevi.

Hinc tibi continget laus & manura per ævum
fama, tuo studio digna brabæa feres.

Non dubito, porrò quin inclarescere pergas
Artibus, hoc ævi flore vigente tui.

Deniq; de toto tibi grator pectore & opto
Perpetuùm, pleno ut Numine lætus agas!

L. Mq; ut festinatim scripsi

SIMON RAPD AB.

Met. & Log. Prof. Ord.

*Non ferre in angelis libertatem
decebat, quæ boni non possunt egere
malum, ne huius bonum sit pectus libere
contradictiois egredi et non egredi. Libertas
angelis et quod actus immoventis quilibet
in et esse volitionem et nolitionem*

*Viro Juvēni, ut natalium splendore, ita literarum gloria maxi-
mè conspicuo, Pereximio & Clarissimo,*

DN. PETRO RING,
Sanioris Philosophiæ Candidato meritissimo, Ami-
co, patriæ & commensali hono-
rarè dilecto :

*V*irtutem raram, qua dicta à pondere veri,
Divinum donum cælitus esse datum;
Quo majus nec homo capere, aut etiam dare possit
Cœlicolum Rector terrigenis miseris,
Dixit Plutarchus; sed filia quod jovis esset
Afferuit quondam Pythagoras sapiens,
Angelicæ menti, Tu, verum quomodo inesse
Nec non Humanæ dicitur, ipse doces
Subtili Scripto, quod præsens quodque futura
Ætas extollet, Te celebrabit item.
Admiror certè poteris quod tempore curto
Ingenii specimen ponere tam egregium.
Iccirco ex animo mihi gaudeo, sed Tibi grator
Insignes dotes, grandia dona animi,
Auguror & credo spem me non fallere posse,
Quod fias patrii fulgida stella soli.
Imodò ter felix mox indepturus honores,
Quos meruit virtus sollicitusq; labor!

*Præclaros & supra ætatem studiorum profectus
ex animo gratulatur*

PETRUS HAHN,
Prof. Physices.

DISSERTATIONEM PRO CONSEQVENDIS HO-

NORIBUS ACADEMICIS INAUGURALEM,

Viri-Juvenis, eruditionis & morum elegantia perquam clari,

DN. PETRI RING,

Philosophiæ Candidati longè meritissimi,

Carmen Συνανεκτόν.

VERI PRINCIPIMUM quàm voluit seqvax
 Alto Democriti turba reconditum,
 Concludi puteo, hinc atque potentiâ
 Quantacunque hominum, aut viribus extrahi
 Haud posse ingenii! Sceptica quamque item,
 Post vesana cohors omnia fluctibus
 Ceu mixta ancipiti mergere turbidis
 Verô nixa fuit: notitiæ asserens
 Certæ imò esse nihil! Quî pote &, inquit,
 Stet librata suo ut pondere VERITAS,
 FULCRUM principii nî fuerit, simul
 Et centrum stabile ei? Principia ast sui
 Quo pacto steterint absque CRITERIO
 Immota? ipsi iterum quive criterio
 Constabit ratio, nî adfuerit novum,
 Hoc, per quod poterit stare, criterii?
 Cum sic, PRINCIPIMUM quod fuerit, PETI
 Credant, atque proin, usque quod objici
 Opponique queat par rationibus
 Momentum paribus, suppetere; hinc putant
 Quendam in præcipites hos male CIRCULUM
 Prolabi, quibus est cunque fiduciæ
 Tantum, tantaque vel dissimulatio,
 Ut certum esse velint, & stabile asserant
 Veri judicium, quidve scientiæ,

Quid?

*Canon nihil est nisi intellectus, quod est primum
 fuit in seipso. Distinguitur in tres modos
 in intellectibus particularibus et in
 generali, secundum quod est medium intellectus
 in seipso et in particularibus, necesse est
 non esse intellectus sed tantum in seipso
 in seipso et in intellectibus particularibus.*

*regula
argumentum ab uno sibi ad aliud good intellectus
eadem non
le moti phys.
est loculi.
ad de moti
Affectiva
sumpto.*

Quid? quod, reddita fors cui sacri Apollinis
Uni terrigenum detulit omnium
Virtutem solidam & vim sapientiæ:
Hic, inquam, sapiens, atque Academica
Gens perplexa simul, notitiæ hoc suæ
Ut primum esse tenent, sic etiam ultimum:
Semet scire NIHIL, præter id unicum.

Hæc, plura & genus id, quæ veterum sophum
Huc portenta ferunt insipientium
Noctes & tenebræ, fax meletematum
Horum, ac ingenii vivida claritas.
Nostrarum Aonidum deliciæ & decus
PETRUS RINGIUS hîc quam attulerit, dabunt
Discussa egregiè. Scilicet hæc, quæ adest,
Firmis PRINCIPIS pagina proditis,
Subtili explicitum it sollicitudine,
Metæ quæ fuerint, qui quoque carceres,
Quæ inter COGNITIO & prodeat, instet, &
Demum substiterit, quam, supera incolunt
Qui tempe, teneant SPIRITUM chori;
Quam NOSTRIQUE ANIMI, vincula corporum
Quos stringunt gravia, & fallere sensuum
Vis quandoque solet, possideant. Eho?
Sed mactè ingenio; imò ausibus his tuis
O NOSTER, zephyri nunc faveant, precor,
COELESTES placidis auspiciis! Tu item
Adsis CASTALIDUM turba novena jam,
Huic Lauro viridi tempora cingito,
CLAROS, quos meruitque, & TITULOS para.

*Affectus & officii, quàm Lyra, fide in-
tentioni cecinit*

SVENO DIMBERG,
Math. Prof. Extraord.

Candido Lectori Salutem!

Etiam inter mentis humana cogitata, vix ulla majorem merentur commendationem, quam quæ intra rectitudinis orbitam constituta, sublimes aggrediuntur veritatis speculationes, quæ Poli, haud immerito, rerum dicantur, supra quos qui circumfertur, aërem semper habet liquidum atq; serenum. Sed sicut cum aliis rebus alte reconditis, ita cum ipsa veritate comparatum est, ut, quo fuerit nobilior, eo etiam inventu est difficilior, latec enim in profundis rerum thalamis, unde magno cum labore ac sudore venit eruenda. Causa vero harum difficultatum, quibus nostræ cognitionis veritas est obstructa, non necesse est, ut seras queramus, cum illam intra nos ipsos facile deprehendamus. Nec est, ut sensu aperitura latentis obscuritatem heic obvertamus, quin potius caliginem mentibus nostris affusam depleamus. Postquam scilicet miserabilem, divinæ virtutis jacturam fecissent primi nostri parentes, obtorpuit mentis nostræ acies fœdis circumfusa tenebris, obstupuit sensus, e-languit visio, ut cælum rectè oculis suspicere, aut radiantem veritatis locum intueri, homini perquam difficile sit. Hinc mirari non subit, quod Philosophi, etiam orbis judicio sapientissimi, imbecillitatis sue memores exclamare voluerint, se unum hoc præ ceteris scire, quod nihil ex omnibus scirent, quodq; omnia tenebris essent involuta & adeo densæ ignorantie caligine circumsepta, ut quacunque ratione vel quibuscunq; mediis, veritas possit inveniri, humano ingenio vix videtur posse explicari. Ex quibus omnibus, modo haud difficili, deprehendimus veritatis hujus difficultatem, quam etiam, aliorum Philosophorum ad eam aspirare nitentium indefessa laborum multitudo, quamq; tanta opinionum controversarum & inter se dissentientium varietas, tantaq; hominum veritatem rectè & solide persipientium paucitas, luculentissime comprobat. Quid ergo de mea tenuitate dicam, dissuadere sane videtur illa, ne tam arduum & in obscuro positum negotium aggrediar, quod vix Cæsonis, aut alio limato, nedum meo, non dum satis firmato ingenio rite potest explicari. Sint tamen hæc utut sint, pugnabit pro me, difficilia

cilia quod voluerim suscipere, etsi illa feliciter satis non potui expedire. Modum autem quod attines, quem in hoc Philosophandi genere fui secutus, scias me certa methodo non adeo alligatum, sed libere & solute in vero inquirendo fuisse versatum. Nec quicquam volui admittere, nisi id, quod rationi & veritati congruam esse deprehendi, cum semper illustris ac praeclara visa est mihi illa ratio philosophandi, quae non tam dicentis auctoritatem, quam dictorum veritatem examinat & ponderat. Terminos interdum adhibui Philosophorum, non ut meum discursum, sicuti alii clamitant, obscurarē, sed ut illum quam maxime illustrarem, & quae alii fuissent prolixiora, in brevi quadam quasi tabula representarem. Pauci dicam, iniuncta mihi habitudine materiae, ut magis illas attenderem voces, quae penetrantius res ipsas exprimerent, quam quae alias delicatiora ingenia placide moverent; quae quæso enim ratione potuisset Cognitio hæc Veri demonstrari, absq; accurata consideratione statuum & representationum, quomodo potuissent res ipse à suis materialibus liberari & præcise in sua quidditate spectari, sine examine abstractionum & conceptuum, siquidem solius abstractionis beneficio, res concreta atq; composita distincte apprehenduntur, & per omnia intellectui exacte representantur. Oggerant ergo quidquid velint rigidi serminorum censors, qui illos quasi minus ciceronianos proclamant, qui cum illorum præstantiam aut utilitatem assequi nequeant, invidiose malunt illos vituperare, quam imbecillitatem suarum virium heic nominare. Sed mitto hæc. Nunc tuum erit, Cand. Lect. pro tua, quæ es æquanimitate, benigniori oculo hæc perlegere, & si nec temporis brevitatis nec ingenij tenuitas permiserit, omnia adeo exacte penetrare, nec ad tantæ perfectionis limam, quam suo jure exposcit materiae hujus sublimitas, examinare, mitiorem tuam expecto censuram, enixe rogans velu, si quæ præter spem, minus commode tradita sunt, illustrare, emendare, & minus severo supercilio aspicere. De invidis autem & malis non liquor, qui pro more suo solito fremant, gemant, insent, mordent, & infelicem suam linguam bonorum convitio exercent, ego interea recti conscientia fretus in hoc acquiesco, quod noverim vitia semper ab illis laudari, virtutes autem contra vituperari. Sit ergo jam in Nomine Domini

CAPUT I.

IN quo quæstio datur de vero & falso in intellectu creato. Ab increato removetur omnis falsitas. absq; speciebus intelligibilibus Deum intelligere asseritur. Contrà entia creata per species. Quid conceptus formalis. quid status. Quomodo illis res insunt. Hominis cognitio, Angeli cognitio per species fiunt. Harū origo. Scoti refutatio. Variæ sententiæ de speciebus intelligibilibus in Angelis. Electio veræ. Deciditur quæstio primo proposita. Probatio nostræ sententiæ. Existentiæ veritatis in prima mentis humanæ operatione. Dissensus Aristotelis. Ejus explicatio. Veritatem proxime inesse conceptui contra Vasquez probatur. Cartesii opinio. Angelorum error. in hac re Scheibleri explicatio. Voluntatis objectum. Formatur status controversiæ de erroribus Angelorum. Habituum angelicorum existentiæ. Num detur Angelorum error in futuris contingentibus. Qualis cognitio futurorum. Angelos non esse cogitationes contra Cartesium, Poirer, & alios. Num species adæquate repræsentent Deum. Refutatio idæ Cartesii. Locutio angelica. Quomodo illis convenit. Aliter hæc fit cum Deo, aliter cum hominibus, & deniq; locutiones illorum inter se invicem traduntur,

§. I.

SI quæ unquam alia, hæc apprimè difficilis inter Philosophos agitur controversia, num intellectus creatus, angelicus nimirum & humanus, sit veri & falsi capax? Divinum statim ab omni falsitate excludimus

A

mus

mus intellectum, utpote, qui omnia novit, modo quodam infallibili, simplicissimo & perfectissimo, perfectione, tam *extensiva* (termino hoc accepto methaphorice ex mente *Swarezii Disp. 30. Metaph. Sect. 15. n. 17.*) quod omne scibile, sive increatum sive creatum, ab ipso cognoscatur, quam *intensiva*, quod, quæcunq; perfectio in scientia inveniri possit, invenitur in scientia Dei; non ac si hæc scientia esset coagmentata ex pluribus scientiæ gradibus, ut alias solet fieri in intensiva perfectione actuum & habituum, sed quod verà sit hæc ipsa, quæ nullo modo fluctuat, nulliq; falsitati sit obnoxia: certa, quæ excludit omnem errandi & dubitandi formidinem: clara & evidens, quæ sine variatione & mutatione, uno infallibili & immutabili intuitu, ex arce suæ æternitatis, omnia secundum suum esse, constantissime ac penitissime videt ac respicit. Et hoc quidem in propria sua essentia, quæ speculi est instar lucidissimi, in qua absq; additione specierum, omnes essentiæ ac perfectiones rerum creatarum elucet. Species enim ipsæ, cum involvant successivam quandam scientiam, nequeunt Deo tribui, qui uno simplicissimo actu omnia intelligit. Et nec opus habet Deus his speciebus, nec eas admittit, cum per intuitivam cognitionem perspicit omnia; quia intellectus Dei non habet se, per modum potentiæ passivæ, aut per modum habitus, sed ad modum actus purissimi & ultimi, quatenus per suam intellectionem actualis est, *Klootz Pneum. pag. m. 657* Nam sicut Potentia Dei intellectiva est ipsa Divina essentia, ita etiam actualis ejus intellectio non fit nisi per Divinam essentiam, nullis omnino intervenientibus speciebus intelligibilibus. Dicimus adhuc nullas intervenire species, quia, quod hæc in cognitione angelica & humana

præstant, hoc in divina, ipsa essentia. Nam sicuti species sistit objectum potentiae creatæ cognoscitivæ, quod alias extra eam in mundo suum habet esse reale; ita cum Deus cognoscat suam essentiam, videt in ea omnes essentias creatas. Imo seipsum videndo & intelligendo, simul etiam scit & intelligit omnia alia extra se. Aliter autem longe sese res habet cum intellectu creato, qui, per varias operationes, specierum impressiones & habituum accessus, sua peragit officia. Non continet enim substantia creata omnia in se, ergo nec per eam potest intellectus omnia intelligere. Distantia & materialia cognoscit quidem, sed non per essentiam, quia licet illa sit valdè perfectæ, non tamen sufficit, ut suppleat vicem speciei intelligibilis, aliarum rerum à se distinctarum, quia hoc est essentiae perfectissimæ atq; adeo infinitæ. Et impossibile est, ut substantia immediate exeat de seipsa, atq; eadem manens, translata per diversa subjecta penetrat ad intellectum, in quo sedem figit *Scal. Exer. 307. pag. 959.* unde requiruntur media, quæ objectum cognoscibile uniant cum potentia creatâ cognoscente. Hinc absunt, multa quoad essentiam, quæ ab intellectu creato cognoscuntur, fiuntq; ei per speciem sui præsentia. Media diximus requiri, ubi non tam multum intelligimus media, quæ dicuntur cognita, per quorum cognitionem aliud cognoscitur, quomodo causa cognoscitur per effectus, conclusio per principia, tanquam per media prius cognoscenda: Sed magis media putamus cognitionis, quæ nulla prævia sui cognitione, ducunt nos in cognitionem alterius, qualia sunt species intelligibiles in intellectu, sensibiles in sensibus, tam externis quam internis. Plane eodem modo ac in Metaphysicis dicuntur signa prius

cognita *materialia*, non prius cognita *formalia*. Rudrauf. *Meth. p. g. CVIII. p. 563.* Hinc habemus dicta Gnostologorum, qui *abstractiones* ac *conceptus* tanquam principia productiva & apprehensiva proponunt, quorum uno veritatem consequimur, altero eandem possidemus. Conceptus autem, quem nominamus, intelligitur formalis, qui optimè explicatur, per ideam vel qualitatem ex actu mentis relictam, qua mediante, intellectus res sibi objectas cognoscit. Dum enim res ipsæ, secundum esse reale intellectui inexistere nequeunt, vices illarum sustinent illæ ideæ, res ipsas intellectui repræsentantes. Qualitas dicta est hæc idea, ex actu mentis relictâ, quia nonnullis ipse actus mentis, quo formatur talis idea in mente, dicitur actus formalis, quem tamen, ut discrimen inter ipsum actum mentis, & terminum istius actionis habeatur, non incommode dicas *formalem formantem*: qualitatem autem ex actu mentis relictam *formalem formatam*. Et hi conceptus sunt apprime necessarii, quippe cum nequeat mens creata res ipsas penetrare intuendo, fingit rerum simulacra abstrahendo, quæ si rei sint conformia & similia, habet mens veram cognitionem. *Cal. Gnost. p. g. pag. 12.* puta *similitudinem non Physicam & entitativam sed intentionalem tantum & objectivam*, ut loquuntur Scholastici. Res enim ipsæ, in *statu* potissimum *fundamentali* consideratæ, confusæ sunt atq; concretæ, ut prolixè deducit Scarff. in *Tb. transf. Disp. 3. §. 7.* ideo sunt e *statu* *objectivo* *fundamentali* in *statum* *idealem*, *formalem* & *universalem* tanquam veritatis receptacula, deducendæ. *Gnost. From.* Et, ut hi status obtineantur, debent per abstractionem purgari Phantasmata, ut quæ sensibus apta, jam ad intellectualem cognitionem reddantur accommodata, quippe puriorem

ac abstractius, citra conditiones individuantes, omnia penetrantem. Explica tamen hoc de illis, quæ sunt è multis, sive actu talia sint plura, sive potentia, non vero de eo singulari, quod non est nisi unicum, vel quod maximè singulare est, cui repugnat simpliciter esse e multis, quale est ens infinitum. Unde loco *status universalis*, deducitur in statum eminentem Cal. Nool. Alias verum est, quod, si specialitèr loquamur de processu cognitionis humanæ, distinduntur species sensibiles ab ipsis objectis, quæ primo à sensibus externis receptæ, deferuntur ad sensus internos, inter quos sedet sensus communis, Regis instar ac iudicis in suo throno, qui ab externis sensibus tanquam ministris fidelibus delatas species recipit *Ant. Sperl. pag. 148*. Nec suo deest officio Phantasia, quæ propria sagacitate species sensibiles à se invicem distingvit, easq; examinat, & novas ad earum similitudinem efformat. Ubi accedit intellectus agens, qui speculatur phantasmata, & quæ in illis latent, actu facit intelligibilia, eaq; distincta intellectui sistit patienti. *Mej. Gnost. p. g. IV. p. 148*. Et hac ratione habet se intellectus patiens materialiter ac subjective, dum species recipit, effective vero dum ad actionem fertur, easq; species dijudicat.

§. II.

In intellectum autem angelicum, quod attinet, dicimus etiam illum uti speciebus in cognoscendis quibusdam objectis. quod non ita intellectum volumus, ac si lumen intellectu-ale in angelis non foret longe perfectius, quam in homine, cum habeant illi multas prærogativas, quibus homines in cognoscendo antecellunt. Quippe, dum homo tam longa & remote quæ sita ratione cognoscendi utitur, dumq; species ubiq; sumit ab ipsis objectis, cognoscunt Angeli per

species partim concreatas & infusas, partim aliunde acceptas, ut de his in posterum erit agendum. Nunc autem probamus assertum valido hoc satis argumento: Si angeli immediate per essentiam, sine speciebus cognoscant objecta externa, sequitur quod intime forent illis præsentia, & in eorum intellectu continerentur, at falsum est consequens. E. antecesserit: prob. consequens quia si Angeli continerent objecta alia in suo intellectu, forent ibi vel *eminenter* vel *formaliter*, at hoc non potest dici, quia, tum secundum rationem formalem & definitionem, ibi adessent, ut inde funderent prædicationem intrinsecam, idque vel *invasive* & *subjective*, ut objecta externa forent formæ accidentariæ intellectui Angelico inhærentes, vel *identice*, ut origo quasi & radix forent, ex qua intellectus & intellectio promanarent, quorum utrumque falsum est; nec prius sine absurditate prorsus simili potest dici, quia solius Dei est perfectiones creaturarum in se continere *eminenter*, quaedam etiam *formaliter*. Ad dimus etiam hoc, quod intellectus angelicus interdum varietur & mutetur, ipsa essentia invariabili & immutata manente. Quæcumque autem ita se habent, ut uno secundum rem variato ac mutato, alterum non varietur, illa omnino differunt realiter, uti hoc, pluribus cap. sequenti videbis probatum. Quo obtento patet clarissime Angelum non intelligere immediate per essentiam, sed mediate, & medium aliud non potest constitui, quam species vel habitus. Quomodo autem hoc pro diversitate objectorum, diversimode est explicandum, dicturi sumus, Deo volente, inferius, ubi ex professo agendum erit de vero angelico. Nunc vero hoc in loco, tantum erimus solliciti, de specierum harum origine, quam heic exponere tentabimus, antequam alias auspicemur controversias, ut, hoc tanquam

quam fundamento præsupposito, ad cetera quæ, dehinc
 evolvenda supersunt, expeditior aperiatur aditus. *Scotus in
 questionibus suis quas Quodlibetales, vocat,* videtur de his speciebus
 angelorum intelligibilibus nihil certi velle determinare, cum
 adhuc de earum existentia dubitet, vel si dicat, eas dari, depen-
 dere eas asserit, tam in angelo, quam in homine, ab ipsis
 phantasmatis, & hoc non tantum in fieri, sed etiam in
 conservari. Verum Resp. nequaquam nos sententiæ Sco-
 ti posse subscribere, nisi simul ponamus angelos esse cor-
 poreos, & ad modum hominis, mediantibus organis, præ-
 primis de objectis materialibus, species recipere, quod in
 se esse falsum, cuius liquet. Ad posterius dictum Scoti,
 quod magis spectat ad cognitionem hominis, dicimus i-
 tidem hoc fallere, quod, sicut species intelligibiles depen-
 dent a phantasmatis in fieri, ita etiam in conservari, cum
 ne sensibiles quidem species, quas interiores apprehendunt
 sensus, ab externis sensibus, in sui conservatione depen-
 deant, licet ab eisdem dependeant in fieri. Ratio est, quia
 ligatis adhuc sensibus externis, possunt sensus interni ne-
 gotiari in apprehensis speciebus, ut patet in somniis. Er-
 go nihil obstat, quo minus species intelligibiles absq; in-
 fluxu phantasmatum & in homine, & in Angelo possint
 conservari. Vid *Ebel. in Coll. Met. Spec. Diss. 7. Sect. 4. a.
 3. pag. 173.* Sed restat adhuc dubium de origine harum
 specierum, num scilicet sint inditæ, infusæ ac concreatæ,
 vel etiam ab ipsis objectis acquisitæ ac receptæ. priorem
 fovet sententiam *Thomas. 1. part. summ. Th. Qv. 55. a. 2. & cum
 eo Suarez Diss. 35. Sect. 4. p. 20.* Præter Hereboordium &
 alios, qui huc etiam inclinare videntur. Posteriores a-
 criter satis defendunt commentatores Scoti, qui saniores
 suo magistro, hac in re ab ipso discesserunt. Nos autem

ut attendamus, quod probabilitati proximum est, putamus horum Auctorum sententias, aliquo modo posse conciliari. Nam primo quidem certum est, angelos in prima creatione, quarundam rerum accepisse species, earum scilicet, quæ maxime ipsis cognitu forent necessariae, non tamen omnium rerum, quia ita sciunt jam Angeli quædam, ut in posterum alia possint de novo cognoscere, & cum tempore ac variatione objectorum, augere suam scientiam, vel per revelationem, vel discursum, vel experientiam. Quæ omnia satis confirmant, Angelos non cognoscere omnia per species concreatas, sed aliunde etiam acceptas. Difficile equidem fatemur in his tam abstrusis, quid certi statuere, cum heic, si unquam, conjecturis magnus sit locus. dum enim feliciter ab una parte evitare conemur quarundam opinionum syrtes, veremur ne ab altera parte incidamus in aliam magis insidiosam Charybdin. Nam, si Angelos species ab objectis recipere statuamus, videtur hoc nobis obstare, quod vix possit explicari, quomodo species rerum materialium recipiantur ab angelis, qui sensibus destituuntur. Quippè, quod nos per species intelligamus, fit ideo, ut antea diductum est, quia nostra cognitio incipit a sensu & perficitur ab intellectu, quo species sensibiles e *statu singularitatis in statū idealem & universalem* deductæ purgantur, unde phantasmata, & ex illis iterum species formantur intelligibiles: Quod de Angelis non procedit, quippe, qui ut sensibus careant, ita nec per species, hoc modo, à rebus abstractas possunt intelligere. Ab altera vero parte, quod non omnes species sint concreatæ, pugnant argumenta antea allata, præter hoc, quod ex omnibus his speciebus sibi inditis, omnium rerum cognitionem haberent angeli, quod ipsis adscribere nemo adhuc

adhuc ausus fuit. Unde videtur recentioribus Philosophis non adeo improbabile, angelos præter species concretas, quasdam etiam de objectis sumere, servata tantum proportione, quæ est in homine per sensus, & in Angelo sine sensibus, cognoscere materialia, & ut objecta, mediantibus sensibus, imprimunt intellectui species, ita Angelis, sine ministerio sensuum, concurrente intellectu agente, species posse imprimi autumant. Hoc autem certum est, angelos ad suam cognitionem requirere species, aut illis analogum quid, quocumque demum modo illas accipiant, quasque ex analogia, quæ inter hominis & Angeli cognitionem intercedit, non male explicant Autores, hac saltim observata cautela, quam, unico verbo, in initio hujus paragraphi insinuavimus, ne eadem utrobique ponatur perfectio, sed Angelis præ hominibus, tanquam creaturis excellentioribus, major, circa species, perfectio tribuatur.

§. III.

UT eo revertamur, unde fuimus digressi, aggredimur controversiam, in limine hujus discursus indigitatam, primo de vero & falso intellectus humani acturi. Ubi statim antequam Auctorum ad eam judicia, intellectui adjudicamus veritatem, eumque ab hac veritate accidentaliter perfici ac denominari putamus, & hoc non tantum, qua secundam & tertiam, sed etiam qua primam mentis operationem; *de intellectu enim composito*, seu *veritate enunciationis*, tum *consecutionis*, nullum est dubium, *de intellectu vero simplici & veritate incomplexæ*, quæ cernitur in terminis simplicibus, res magis videtur intricata. Thom. p. 1. Q. 16. a. 2. de int. Cap. 1. Lect. 3. c. g. cap. 59. & g. 1. de vero. Vasquez. pag. 1. Tom. 1. Disp. 75. cum aliis Scholasticis omni modo defendere conantur, hanc veritatem

tatem tantum dari in conceptibus complexis. Contra vero *Fonsc. Met. l. 4. Q. 6. Sect. 4. Swarez. Diss. 8. Met. Sect. 3. Jac. Mart. Diss. 5. Met. Q. 3.* probant prolixè eam dari in conceptibus simplicibus; Horum sententiam tanquam verissimam approbamus nos, asserentes tam ab ipsa experientia, quam ex sana ratione, intellectum hominis, qua simplicem apprehensionem, veri esse capacem: Ita tamen, ut hæc mentis operatio sit conjuncta cum judicio quodam implicito; alias non tam rerum, quam vocum erit cognitio. Ille enim, qui concipit hominem constantem, anima rationali & corpore organico, seu, qui terram percipit, corpus quoddam crassum, aquam, corpus quoddam humidum, procul omni dubio, format conceptum objecto conformem; in quo puncto consistit hæc veritas. Unde argum. fluit: ubicunq; datur conformitas rei & intellectus, ibi datur veritas, at inter conceptus simplices & terminum eorum seu ipsam rem, datur hæc conformitas E. min. sua satis clara radiat luce. maj prob: quia verum hoc in eo consistit, sicut Cap. 3. declarabimus, ut convenientia sit inter conceptum formalem & objectivum, seu rei & intellectus cognoscentis rem, & simul etiam adfit proportionis adæquatio, quæ facit, ut species sit rei adæquata & axacte congruens. *Alstedius lib. XI. Encyclop. part. 1. Met. c. 8. pag. 548. & 547.* dicit ridiculum esse hunc errorem Logikorum, qui statuunt veritatem esse tantum affectionem orationis sive propositionis. Nam cum composita dependant à simplicibus; necessum est ut veritas complexa dependeat ab incomplexa. Vis conclusionis hæc est: si datur veritas in secunda & tertia mentis operatione, inferitur illam dari in prima; ratio est, quia secunda & tertia mentis operatio, habent se ad primam, tanquam partes

tes ad totum, quidquid autem asseritur de partibus, illud de toto erit asserendum, ut pluribus hoc probant Gnostologi. Alii vero, qui adeo anxie laborant pro stabilienda contraria sententia, adducunt ex textu Aristotelico, varia loca, ubi Arist: secundæ mentis operationi veritatem & falsitatem tribuit, utpote. lib. VI. Met. text. 8, *Ens aut verum & non ens, ut falsum in compositione & divisione cernitur* lib. IX. Met. cap. XII. eandem adstruit sententiam, & adhuc lib. III. de anima c. VI. sect. 21. *At in quibus jam veritas & falsitas inest, in hisce compositio quedam est conceptuum intellectus, quasi ipsi sint unum.* Sed rejiciuntur hæc eadem facilitate, qua afferuntur, cum faciles largimur, veritatem non esse in prima mentis operatione, ad eum modum, quo est in secunda operatione: quæ mens fuit etiam Aristotelis, ut patet ex clarissimis verbis lib. XI. Met. Cap. XII. ubi ipsam proponit controversiam, hisce verbis: *circa composita vero, quid est esse, aut quod verum aut falsum?* non quærit an in incompósitos, id est, prima mentis operatione, sit verum & falsum, sed quasi dari supponens, quidnam utrumque in iis sit, quærit. Jam Resp. non dari in prima operatione verum & falsum eodem modo, quo in compositione & divisione. *Non enim, inquit, in his est compositum, ut sit quidem, si componatur; non sit autem, si sit divisum, nec verum & falsum in iis erit similiter.* Tandem quomodo in fit hæc veritas, exponit ita: *Sed illud quidem verum, scilicet in incompósitos, hoc falsum est. Attingere namq, objectum ac dicere verum est: non enim idem est affirmatio ac dictio; non attingere est ignorare.* Vid. lib. III. de anima cap. VI. text. 26. quibus verbis clare satis ostendit Philosophus, dari verum in prima mentis operatione, hoc ipso, quod per eam apprehenditur objectum, uti est. Paucis ut rem expediamus,

videtur diversitas, quam inquit Arist: in eo consistere, quod in simplicibus conceptibus sit hæc veritas tantum *Subjective*, in complexis vero *tam subjective, quã objective* h. e. ut optime rem explicat Mejerus, verbis e *Theor. Trans. Scarffi* delumptis, quod per simplicem rei apprehensionẽ non omnino cognoscatur conformitas ipsius conceptus ad rem, sed hanc conformitatem perfecte tunc primum cognoscit intellectus, quando judicat, objecto cognito, id a parte rei competere, quod ipsi in apprehensione tribuitur. Vel ut adhuc, forsan, modo faciliori explicemus specialem illam rationem, videtur illa in eo deprehendi, quod in compositione, respiciatur, cognatio & affinitas rerum, in simplici vero apprehensione non attendatur illa affinitas, sed unice objecti & intellectus conformitas.

§. IV.

Juxta canonem: *Contrariorum est idem subjectum*, putamus etiam intellectum, qua simplicem apprehensionem esse veri & falsi *subjectum*, non quidem *proximum & immediatum* quod cap. 3. declarabimus esse conceptum formalem sed *remotum & mediatum*. Quidquid dicit Vasquez cum suis assentis, qui verum formaliter consistere dicit, non in actu intellectus, seu *conceptu formali*, sed in *conceptu objectivo*, in quantum objectivo, dum scilicet sibi ipsi est conformis a parte rei. Sed quærimus nos, quomodo idem sibi dicatur conforme, nonne heic sit potius identitas, quam conformitas. Veritas enim infert semper congruentiam ad illud, at aliud quid non est hic, nam res ipsa objecta non habet aliud esse objectivum, præter id, quod in se habet, & dicitur objectum, ex eo, quod intellectus circa eam versetur; sed plura dehinc de hisce. Nunc de falsitate heic quam maxime observandum venit, quod quan-

quando dicimus eam inesse intellectui, attendas nos non ita hoc explicare; ac si intellectus per se falleretur, aut quod omnis ejus actus foret falsus, sed quod ex accidente interdum fallatur. *Cartesium* nobis contrarium notamus *in medit. 4. & Resp. ad objectiones contra h. med.* quod non mentem sed voluntatem, cum libero arbitrio, affirmare & conjungere dicat, quæ ipsi videntur consentanea, negare autem & disjungere; quæ non censet esse consentanea, sive illa affirmatio aut negatio sit explicita, sive implicita. Sed quam falsa & a veritate aliena sit hæc sententia, in posterum fusius demonstratum ibimus. Heic sufficiat ad probationem nostræ assertio- nis, experientiam in subsidium vocasse, quæ testatur, multos ita rem apprehendere, ut penitus introspecta, aliud de ista re ferant judicium. Sic, si quis e longinquo hominem apprehenderet pro urso, videt, dum propius accedit, se in sua perceptione errasse, adeoq; conceptum objecto difformem percepisse. Et à fortiori, dum homines rem fictam sub opinione realis existentiae concipiunt, ut putent hanc vel illam rem dari, & in natura habere essentiam realem & positivam, quæ tamen ficta est, & præter esse objectivum in intellectu, nihil in se habet, nonne ibi datur difformitas objecti & intellectus concipientis objectum? *Difformitatem* putamus non *in essendo* talem, secus falsus foret omnis conceptus, siquidem nullus fere in essendo, suo obiecto sit conformis, sed *in representando*, ut nempe actus intellectus aliter rem, quam ipsa est, repræsentet. Nec est quod dicas, hominem non posse esse certum, de suæ apprehensionis veritate sine judicio, cum constet ex antea dictis, illud debere adesse, non quidem explicitum, sed implicitum ut exemplis hoc illust-
lustrat

lustrat *Suarez sect. 4. n. 7. &* sequent. Aliorum argumen-
 ta, qui falso interpretantur Aristotelem, ac si diversum à
 nobis sentiret, tanti non facimus, ut ea ad refutandum
 proponamus; Nam etsi poneremus Arist. à nobis disces-
 sisse, veritas tamen exinde non periclitatur, cum nec ipse
 omnia vera docuit *Sperl. Inst. Phys. lib. 1. Q. 2.* Nec ipse
 utpote homo, norma est veritatis, sed natura *Jac. Mart. Exere.*
Met. §. V.

His iam plenioris evidentia ergo præmissis, tendimus
 recto tramite ad considerationem veri ac falsi Angeli-
 ci, investigantes primo, num possint Angeli in sua cog-
 nitione aberrare, quod de malis, si respiciamus ad primam
 defectionem, qua quidam rebelles erga suum Creatorem,
 ab ipso defecerint, videtur affirmandum. Scheiblerus reddit
 rationem hujus defectionis, quod facta fuerit ex apparen-
 tia sublimioris gloriae, unde vult errorem præcessisse in
 iudicio. Voluntas enim non fertur nisi ad cognitum, &
 quidem quod cognitum est, sub ratione boni & congrui.
 Ergo si voluntas non fertur in id, quod bonum est re-
 vera; oportet ut intellectus iudicet id esse bonum,
 quod revera erat malum. Hanc sententiam Scheibleri quo-
 dammodo quidem concedimus, nam quod dicat angelos
 errasse, hoc testatur ipsum factum. Et porro, voluntatem
 non nisi in congruum ferri itidem recte asseritur, cum
 probari possit hoc ex voluntate humana, quæ nec fertur in
 malum qua tale, sed quidquid appetit, erit bonum, ad mi-
 nimum *formaliter*, & sub ratione appetitionis, qualecunq;
 illud sit in se & *materialiter*. Sed quod hinc infert Scheib.
 voluntatem nec Angelicam nec humanam, unquam posse
 errare, absq; prævio intellectus errore, forsan sibi non con-
 stat, cum contrarium possit verificari ab exemplo Medæ;

vide-

video meliora proboq̄, sed deteriora sequor. Nec non ex dicto Poëtæ: *fertur equis auriga, nec audit currus habenas.* Fate-
mur quidem officium intellectus esse, movere volunta-
tem, non tamen quoad *actus exercitium*, nam sic est ipsa
voluntas primum movens, & prærequisita objecti co-
gnitio, non tam causa morus voluntatis, quam conditio
sine qua non, sed quoad *actus specificationem*, ut intellectus
non *compulsivè* sed *persuasivè* judicat hoc esse eligendum, il-
lud vero omittendum. *Vid. Pl. Rev. & Præclariss. Professoris*
M. And. Wanoohii Disq. Pract. p. Spec. p. 439. vel ut adhuc cla-
rius dicamus, habet se intellectus ad voluntatem adinstar
consiliarii, qui, consideratis omnibus circumstantiis, hoc
agendum proponit, ejus tamen libertati relinquit, velit
ne ita agere vel aliter. Et hinc est, quod intellectus interdum
rectè judicat, voluntate male agente. Totam rem
ut in compendium mittamus, videntur illi nobis optime
Philosophari, qui *dicunt formalem ignorantiam* non semper
præcedere errorem voluntatis, uti hoc ex mente quorun-
dam valet de Protoplastis & Angelis malis; fieri tamen
plerumq̄ ut ad minimum præcedat *ignorantia interpretativa*,
sive inconsiderantia sub opinione tanti mali non infecuturi,
aut culpabili securitate *vid. Pl. R. & Præcl. Prof. Wanoohii*
Disq. pract. Part. Sp. p. 525. Horn. lib. 2. de lib. arb. Rudrauff. inst.
mor.

§. VI.

Latius præter spem sese heic noster diffudit calamus ex
Loccasionè verborum Scheibleri, quæ ex ipsius *Met. p.*
Sp. p. 147. n. 131. allegavimus, nunc regredimur ad quæsi-
tum, & ad statum quæstionis formandum, prænotamus,
nos non agere de statu beato angelorum, quorum actus
præprimis voluntatis semper rectos & puros esse asseri-
mus. Nec secundo nostri est instituti agere de intellectu

eorum practico, inordinationis aut dissonionis productivo, qui ubiq; sanctitati illorum repugnat *Cal. Tom. 1. v. p. 82. 83.* Nec quærimus de illorum cognitione in supranaturalibus, necessarijs & naturalibus, perfectioni eorum debitis, quæ iridem ex unanimi Theologorum & Philosophorum consensu vera est & conformis: Unde autem sit hæc certitudo & conformitas haud parum digladiantur inter se Auctores. Saniores pugnant heic variis argumentis pro habitibus angelicis, quos quidam angelis innatos, quidam acquisitos esse asserunt. *Mej. in pneum. p. 5. p. 702.* contra Philosophos & patres antiquos, tale profert argumentum. *Si dentur in angelis habitus morales, utpote justitia, veritas, à quibus denominantur veraces, justi, fortes,* non quidem per realem identitatem justitiæ aut veritatis ad essentiam, quomodo Deus dicitur justus ac verax, sed quod sint proprietates & accidentia, intellectui ab essentia realiter distincto, inhærentia & ad eam mutabiliter sese habentia: hinc infertur *dari intellectuales habitus, aut eis quid respondens,* quo intellectus in cognoscendo perficitur & ab errore munitur. Consequentia claret, quia sicut voluntas dirigitur habitibus moralibus, ita intellectus intellectualibus, juxta illud: *Similium est eadem ratio, Ebelius diss. 1. Coll. Met. Spec. Sect. 3. n. 1. p. 143.* argumentatur item: Quod de facto in intellectu angelico contigerit error, ergo est capax habituum, & siquidem boni amplius non errent, habent hos habitus. Vid. Autor. Cit. lo.

§. VII.

Nunc liquet ex statu quæstionis antea formato, angelos in revelatis vel necessariis nequaquam errare, sed num de futuris contingentibus aliquando in eorum intellectu (dum intra pure naturalia constituuntur) suboritur error, locus

locus heic erit disquirere. Quidam, inter quos est Rudrauffius, quæsitum affirmare non verentur, inducti procul dubio ea ratione, quod futura contingentia, præcipue illa, quæ ex libere agentibus dependent, non nisi probabiliter per conjecturas, ex signis & effectibus externis, utpote in homine ex mutatione vultus, vibratione oculorum, aut alio exteriori opere, possint cognoscere. *Ant le. Grand. instit. ph. A. T. p. 120.* cum ceteris ejus sectæ addictis, proclamare non erubuit, nulla hominum cogitata, etsi occulta, angelorum sagacitati impervia esse. Quia mentis humanæ perceptiones seu determinaciones in se ipsis non minus naturales esse, quam ipsam angelorum naturam dicit: *ac proinde sicut angelus proprias cogitationes contemplatur; non apparet, cur & aliorum angelorum & hominum cogitationes, non deprehendat; cum ejusdem sint rationis & in substantia conveniant.* Sed procul dubio, humani quid patitur heic *Le grand*, dum angelis, id quod proprium Dei est, tribuit, qui soli sibi reservavit, evidenter ac infallibiliter in interiora illa cogitata ac percepta penetrare, quod hætenus divinitatis fuit argumentum habitum certissimum & verissimum. Imo solius scientiæ divinæ actus est, neutiquam creaturæ, talia futura cognoscere, utpote cui internæ subjacent cogitationes & volitiones hominis: nam omnia illa, quæ ad liberam pertinent causam, ut sunt cogitata & volitiones, modo quodam perfectissimo cognoscit Deus. Contra vero, Angeli naturaliter tantum cognoscere possunt illa, quæ spectant ad ordinem naturæ, atq; liberæ cogitationes, nisi sponte manifestentur à cogitante, non continentur sub ordine naturæ, quia non habent connexionem ac dependentiam a causis naturalibus, sed a causa libera, ut tali: ergo ab angelis modo naturali nequaquam possunt cogno-

sci. Hinc convenienter satis & apposite dictum est à Thomistis, quod Angeli species cogitatorum humanorum non habeant concreatas: Nam ubi hæ dantur cum objecto actu intelligibili, ibi ipsa fieri facile potest intellectio. Contingentia vero futura, quæ ex causis suis fiunt necessario, attingit quidem naturale intellectus angelici lumen, modo longe perfectiori, quam homo, dum per longam rerum experientiam colligit illud, quod alias cognoscere homini est denegatum; *notitia* tamen scias hoc fieri *probabili*, non *infallibili*, nam licet effectus naturales propendeant à suis causis, interim tamen dependent a concursu Dei, is autem cum liber sit, pro arbitrio divino suscipi potest, ut ea, quæ maxime naturalia sunt non eveniant; unde nec angelis naturaliter notum esse potest, num Deus sit hoc vel illud concessurus, vel modo quodam extraordinario impediturus. Cetera vero futura casualia ac fortuita nequaquam possunt ab Angelis præsciri; quia nulla potentia intellectiva finita aliquid futurum esse intelligit, nisi ex suis causis, ex quibus talia contingentia futura præsciri nequeunt, siquidem causæ, cum agant contingenter, libero aut fortuito causandi actu gaudent, ut statim agere queant, statim non agere; adeoq; an & quomodo causæ sint acturæ, præscire non potest determinate intellectus finitus, multo minus effectus futuros ex hujusmodi causis dependentes. Immediate autem Deum angelis aliquid revelare, dubium est nullum, dum nimirum bonis committuntur negotia apud homines expediunda, ut exempla hujus rei passim occurrunt in sacro codice; malis etiam tanquam carnificibus, quædam, quæ executioni debent mandari a Deo tanquam Magistratu revelantur. Unde sumunt multa

Diaboli & ad sua vaticinia attemperant, suisque persuadent mancipiis, ac si illa omnia ex se ipsis scirent. Sæpius autem fit, ut obscura proferant ac incerta, quæ ad varios effectus trahi possunt. Quod iudicium est haud obscurum incertæ ac saltem conjecturalis, in futuris, scientiæ: de aliis specialioribus vid. *Scheibl. Met. p. S. pag. 152. Aug. Solil. 103. & alii.*

§. VIII.

Sed videmus antiquos Philosophos, utpote contrariæ sententiæ faventes, haud vulgari objectionis cuspide, nos aggressuros, propugnando Angelos, nec bonos nec malos, in sua cognitione errorem admittere, cum non modo aliquo illativo aut discursivo, sed intuitivo res omnes cognoscant. Sed veremur, ne, dum hi angelos ab errore vindicare conentur, ipsi in errorum devia & syrtes ferantur. Duplicem enim notare licet in his ipsorum verbis falsam hypothesein, primo, quod dicant falsitatem non inveniri in simplici apprehensione, quod ex antea disputatis, modo haud difficili refutatur. Secundo, quod Angelis denegent omnem compositionem & discursum, quod contra ipsorum placita jam probabiliter affirmamus. Nam, cum non intelligant immediate per substantiam angeli, sed per species, quas in se continet intellectus angelicus, nequeunt una intellectuone plura apprehendere, sed distincta feruntur in hoc, distincta vero in aliud, adeoque necessum habent, dividere quasi intellectuonem juxta diversitatem intelligibilium; imo aliquando eandem rem dividunt in intelligendo, dum per plures inadæquatos conceptus debent illud apprehendere, quod a parte rei unum est: at hæc omnia non fiunt sine compositione & divisione. De *discursu* patet, primum *discreto*: quia

cognoscunt quidem angeli naturalia, non tamen simul possunt ab illis cognosci, ergo necessario cognoscunt illa successive, in quo consistit natura discursus discreti. Tum *continuo*: quia datur in intellectu Angeli dependentia intellectiois ignotioris à notiori; utpote, dum signa plura ab angelo percepta deducunt ipsum in cognitionem rei alicujus, qui colligit ex eo, quod magis notum est, id, quod minus notum videtur, idque cum quadam dependentia unius ab altero; non tamen existimamus angelos semper uti discursu, ut in illis, quæ ipsis nota sunt naturaliter, vel à Deo per species infusa; sed in illis tantum, quæ experimentalem eorum concernunt notitiam.

§. IX.

NUm species intelligibiles, quas antea ex varijs rationum momentis Angelis adjudicavimus, aliquid ad hanc certitudinem cognitionis faciant, consequens est, ut videamus. In propria enim essentiæ cognitione species non adhiberi, luce meridiana clarius est, quippe quæ unice eum in finem requiruntur, juxta *Arist.* 1. 3. de *Anim.* ut objecta alia faciant actu intelligibilia, eaque intellectui repræsentent: at heic est objectum actu cognoscibile, intime præsens & unitum intellectui, ergo nec ulla opus repræsentatione. Vide *Becc. Tb. Schol. p. 1. tract. 3. Q. 7. c. 1.* unde cognoscunt Angeli se ipsos & ex propria cogitatione suam deprehendunt esse, sine tali interveniente medio, quale in aliis rebus cognoscendis requiritur. Quod tamen non sic accipiendum volumus, ac si essentia angelorum, nihil aliud foret, quam quædam cogitatio, quæ fuit opinio *Cartesij, Wittikij, Petri Poiret, Le grand* & aliorum. Quam tanquam absurdam & rationi & scripturæ contrariam refutamus. Ratio enim ipsa dicitur nobis, quod aliud sit aliqua res seu sup-
pos-

positum, & aliud ejus operatio; cum itaq; cogitatio sit operatio entis intelligentis, non erit ipsum ens intelligens, sive Angelus, sed Angelo in suo esse spirituali constituto competit demum hæc cogitatio. Cogitationes etiam Angelorum sunt plures, quæ aliquando variantur: At essentia uniuscujusq; est una & invariabilis. Si ergo essentia Angeli consisteret in cogitatione, foret Angelus unus & non unus, quod est contradictorium. Scriptura: S. vetat etiam ne vocemus Angelos cogitationes, sunt enim a Deo creati, ergo sunt substantiæ, cum terminus creationis sit substantia, non vero accidens; & deniq; ex sensu scripturæ, mittuntur Angeli, at cogitationes non mittuntur, sed supposita. Vid. *Job. Ad. Osian. Coll. confid. in dogm. Cartesianorum.*

§. X.

Quomodo autem hæc species juvant intellectum angelicum in cognitione Dei, restat ut explicemus, res sane si unquam alia, difficilis est, & inter Philosophos controversa. *Bec. Th. Schol. c. 1. Q. 10. p. 134.* negat omnem in Angelo speciem intelligibilem, essentiam ac quidditatem Dei abstracte repræsentantem. Thomas nec procul ab his discedit, dum angelos asserit intelligere Deum, non per aliquam speciem intelligibilem ipsius Dei ab essentia Angeli distinctam, sed per propriam essentiam, non solum tanquam per medium cognitum, sed & tanquam per rationem cognoscendi. *Scoti* commentatores contrariam prorsus sententiam, putantes angelos intelligere Deum, per speciem intelligibilem essentiæ superadditam, quæ repræsentat exacte ipsam essentiam Dei. Nos autem nemini heic moturi litem, relinquimus cuivis libertatem, quamcunq; vult, eligendi sententiam. Propriis sumus contenti cogitationibus, quas heic apponimus, non ut alicui

illas obtrudamus, aut pro apodicticis venditemus, sed ut libere tantum dicamus, quid in re plane obscura sentimus. Dum Angeli considerantur, prout jam sunt quidam cives beatæ vitæ, existimamus illos cognitione beatifica, intuitive & absq; specie cognoscere Deum in essentia, uti est; sicut hoc comprobatur ipse Christus Math. 18. dum dicit: quod semper intueantur faciem patris mei, qui est in cælis. Alias verum est, quod quatenus intra pure naturalia & extralumen gloriosum considerantur angeli, cognoscunt Deum per suam essentiam, tanquam per medium cognitum, quia per existentiam sui, scilicet effectus, ab ipso Deo pendentis, cognoscunt existentiam causæ efficientis & conservantis; nisi forsan dicamus illos minoris esse perfectionis, quàm homo est, qui ex seipso cognoscit sui dependentiam à Deo tanquam causa & creatore; cognito enim & apprehenso effectû, cognoscitur etiam aliquo modo causa. Speciem autem aliquam repræsentantem Deum, in sensu Scotistarum admittere non audemus, cum Deus sufficienter & intime intellectui angelico sit præsens & unitus propter indistantiam. Præterea nec videmus, qua ratione poterit species de objecto infinito deducta, in subjecto finito existens, angelum deducere in cognitionem entis infiniti, cum notum sit ex canone, quod inter finitum & infinitum nulla sit talis proportio, ratione nimirum *inhesionis* aut *Physicæ comprehensionis Met. Photiniane Exam. Andrea Kesleri. Sect. 3. p. 362.* nisi forsan cum Cartesianis incidamus in has absurditates, ut angelis æque ac hominibus ideas quasdam Dei, tanquam artificis notas impressas esse dicamus. Quibus admissis sequeretur & Angelos & homines ab ipsa natura, non tantum notitiam de existentia Dei, sed & illius effigiem, formam

ac speciem intra mentem habere. Nam si ibi detur idea, debet illa exprimere ipsam essentiam; juxta illud decretum Philosophorū idea semper suo respondebit ideato. *Notitiam autem Dei naturalem tam subjectivam quam objectivam dari quidem largiter concedimus, sed inde colligere ideam Dei, tanquam expressionem essentiae divinae, inconsequens prorsus est.* Sed de his *ως εν προόδοι.*

§. XI,

Merito heic descenderemus ad considerationem locutionis Angelicæ, qualem in illa habeant angeli veritatem expedituri; illos autem loqui tanquam certissimum asseritur ab Auctoribus, nam sunt creaturæ intellectuales, quæ sensa ad invicem debent communicare, voce tamen locutionis purificata & sumpta non *abusive*, quomodo rebus inanimatis tribuitur. *objective* tantum & *materialiter*, excitando nempe homines, ad deprædicandas laudes Dei. Nec sumitur vox hæc *strictè* in *sensu physico*, quomodo homini tribuitur loquela, ad cujus efformationem, præter aërem tanquam materiam sermonis, requiruntur partes corporeæ ut pulmo, larynx, fauces, lingua, dentes, labra, & aliæ partes. juxta *Scalig. Def. 1. de caus. l. 14. Sperl. antrop. c. 6. §. 5. p. 290.* quæ in Angelis, utpote omnis compositionis ex partibus, quantitativis expertibus non reperiuntur. Sed accipitur vox locutionis *generaliter* pro communicatione conceptuum inter Angelos facta. Dicimus inter angelos, nam de loquela eorum cum Deo, aut cum hominibus aliter est judicandum. Cum Deo loquuntur, non ut aliquid ipsi manifestent, nam nihil unquam latet illum, qui omnia, modo quodam perfectissimo sibi habet cognita atq; perspecta, sed ut dirigant ad ipsum sua desideria & cogitationes, collaudando ejus bonitatem & admirando ejus majestatem. Cum hominibus

nibus plerumq; loquuntur, cum assumant corpora, quæ, juxta communem sententiam, habent ex aëre condensato, & si opus fuerit ob colorum varietatem, particulas terræ & aquæ, quæ ratione *existentiæ* spectatæ in se habent principia chymica, admiscunt. Hæc ipsa corpora ad tempus actuant, non per *modum formæ informantis*, nam sic forent vera corpora naturalia, sed per *modum formæ assistentis*, movendo illa & articulate in illis vocem & sermonem imitando. Hinc manet nos sollicitos tantum esse de locutione illa, quam inter se habent Angeli: sed quomodo fit hæc ipsa, difficilius erit in hæc mortalitate determinare. Quidam excogitant signa quædam spiritualia, quæ ex parte audientis dicunt esse cognoscibilia, quæq; eundem in cognitionem actuum loquentis occultorum perducere valent, *Meieri Pneum p. Spec. pag. 739.* verum, ut alias rationes heic taceamus, sufficiat dixisse ipsos harum cogitationum auctores, ne quidē posse definire, quid per sua signa spiritualia intelligunt. Alii putant Angelum tunc loqui, quando sua voluntate ordinat conceptus suos ad alium, a quo vult eos intelligi; hanc sententiam pluribus, quamvis frustra, propugnat *Thom. p. 1. 2. 107. a. 1. 2. 3.* quem tamen refutat *Rudrauff Met. p. Sp. p. 935.* Pleriq; vero consentiunt in eo, quod angeli loquantur per impressionem specierum intelligibilium, ita ut effective inprimat unus alteri conceptum similem illi, quem in suo intellectu habet. In qua conclusione conveniunt Scoti asseclæ & Becanus, nisi quod paululū in explicatione dissentiant. Recentiores vero pneumatici, inter quos videatur Mejerus, addunt his suum calculum, putantes probabiliorem hac ipsa non inveniri sententiam. Sub hac tamen hypothesi, quod locutio præcise sumpta, nihil aliud denotat, quam conceptuum alteri

alteri factam manifestationem. Per quod namque Angelus suos alteri manifestat conceptus, per illud etiam alteri loquitur, atque per species impressas. E. major probata est, minor fundatur in eo, quod si actus interni & conceptus alteri erint manifesti, debent quasi repræsentari. Sed non possunt ei manifestari in sua entitate, cum juxta hanc, in loquentis intellectu permaneant E. per species actus ejusmodi adæquate repræsentantes. Nos ut nostras hisce addamus cogitationes, manum ori imponimus, tacentes potius, quam, ut quid sine fundamento divulgemus. Sic Scheiblerus cum aliis: nihil hac in re temere decerno. Quod loquantur angeli certum est. Quomodo autem hoc fit, existimo naturali ratione non satis constare: ita August. nec sciri nec affirmari potest, qua ratione angeli vel ad aurem forinsecus, vel ad animum hominibus intus loquantur vid. eundem *in lib. de civ. Dei cap. 16.*

C A P. II.

Ubi fundamentum discursus dicitur verâ assertio de distinctione attributorum ab essentia angelica. Ex occasione, explicantur attributa Dei. Eaque conceptibiliter tantum differre ab essentia asseritur. Auctorum dissensus circa attributa angelica. Horum distinctio realis ab essentia probatur.

§. I.

 Ut datam liberemus fidem, quod antea promissimus nos acturos de differentia seu distinctione attributorum angelicorum ab ipsa essentia, est jam animus illa paulo plenius persequi, & quæ antea omisimus, prolixius heic pertractare. Merito equidem debuisset hoc caput ceteris præmitti, cum sit tanquam fundamentum, cui

par/
 hic noster discursus debet inniti, sed quod hoc non fit factū, exculabit nos, methodo quod utamur arbitria. Multum enim interest novisse an angeli immediate per essentiam, an vero mediate per intellectum ab essentia realiter distinctum intelligant, quod qui non novit, nec recte de illorum cognitione judicabit. Operæ igitur pretium erit, absq; aliquo inani verborum strepitu, meditationes nostras in aperto ponere, & licet hoc ipsum præstare, difficultatis plenum sit opus, propter opinionum divortia & variantia philosophorum judicia: jaceamus tamen a leam, & rectæ rationis filum, quo nos ducit, sequamur. Juvabit autem in antecessum, antequam in ipsius rei arcem tendamus, nonnulla præmittere de distinctione attributorum divinatorum ab essentia divina, cum horum consideratio, maximam, ut patebit, lucem præsentis discursui fœneretur. Supponamus ergo primo, nos non agere de attributis Dei *quidditativis* sed *denominativis*, quæ primum Dei conceptum, pro nostro cognitionis modulo efformatum, non constitutive ingrediuntur, sed insequuntur. Est enim ipsa essentia divina, veluti Oceanus quidam perfectionum, ut loquitur *Damasenus*, unde nequit intellectus creatus ob naturalem suam imbecillitatem, perfectiones omnes in essentia contentas, uno adæquato actu cognoscere; debet ergo plures inadæquatos conceptus, quibus nunc hæc, nunc illa repræsentatur perfectio, formare. Dicim⁹ plures formari *conceptus*, non quidem *objectivos*, cum ita *actu* sit unicus & simplicissimus, *virtute* autem & *eminenter* multi, in effectibus & terminationibus ad opus tale vel tale distinctus, sed solum *formales*, qui qualitates sunt à nostro intellectu formatæ, rem cognitam, ad modum ideæ, repræsentantes. Et hinc constat nostros,

de

de attributis divinis conceptus esse plures, verum nullam in Deo actualem præsupponere pluralitatem, quandoquidem sunt omnia attributa à parte rei, *realiter* unum & idem cum essentia, & a parte tantum conceptus nostri, seu *conceptibiliter* & *formaliter* ab illa distingvantur; juxta axioma Philosophorum: Nihil est in Deo, quod non est ipse Deus. Puta *in sensu identico*, non *in sensu formali*. Nam nihil obstat, quò minus unius ejusdemq; rei diversæ possunt esse notiones, quas Barbari formalitates vocant *Scal. exerc. 307. Sect. 15.* licet non exinde distingvantur *realiter* *And. Kestl. Exam. Met. Phot. p. 102.* vel ut alias loquantur Philosophi, conceptus objectivus est unus, conceptus autem formales sunt distincti. Sumit enim intellectus sibi occasionem distingvendi illa in Deo, quæ à parte rei non sunt distincta, vel ex diversitate operationum in creaturis, vel distinctione rerum positivarum, vel ex diversitate perfectionum in Creaturis, quæ omnia probant, distinctionem hanc non esse rationis fictæ seu ratiocinantis, ut loquuntur, sed ratiocinatæ. Fundamentum vero distinctionis seu virtus terminandi est equidem in objecto ante operationem intellectus, licet actualitas distinctionis sit in intellectu, qui ex sui imperfectione conceptus suos multiplicat, re ipsa non multiplicata; & hoc sine ulla in objecto annexa imperfectione, quia sicut non repugnat multa in Deo concipere attributa eaq; distingvere, quæ tamen à parte rei unum sunt, ita non repugnat illa in ratione nostra conjungere & concipere ut in Deo unum sint. Deo namq; nihil affingamus aut tribuamus, quod non est in Deo, nec esse potest, quia indignum Deitate. Unde removentur hinc omnes compositiones *reales*, utpote quæ simplicitati divinæ, independentiæ, perfectioni &

deniq; immutabilitate ejus resistunt, & quædam *rationis*, essentia divinae nequaquam convenientes, quas nos tanquam omnibus notas, sicco, quod ajunt, pede præterimus.

§. II.

JAM cum ad majorem rei illustrationem & uberio rem Jeorum, quæ sequuntur explicationem, declaraverimus, Deum summe simplicem esse & compositionis expertem, deveniendum ad id erit, ut reliqua suo modo composita esse ostendamus. Sicuti namq; Deus intelligit vult & agit immediate per essentiam, ita contra angeli & homines per facultates, seu potentias essentia superadditas, tanquam accidentia ab essentia realiter distincta suas edunt operationes. Quod contra illos nobis erit probandum, qui attributa Angeli & hominis, nec a se invicem, nec ab essentia, re sed solum ratione, distingui autumant, unam eandemq; essentiam esse dicunt intellectû, quatenus in semetiplo actus intelligendi, & voluntatē, quatenus actus volendi in semetipsa producit. Ut *Museus Met. Inst. c. xxvi. p. 473. Dur. in 2. S. dist. 3. q. 5. Hereboordius*, acriter hanc propugnant sententiam. Alii vero stant a parte nostra, utpote *Thom. q. 51. art. 3. Ebel. Coll. Met. Spec. Disp. 6. S. 3. a. 1. punct. 1. Scheibl. Met. c. 3. n. 118. p. 164. Sperl. antrop. c. 11. q. 1. p. 122.* quorum vestigia nos sequimur. Fundamentum autem ut ponamus immotum, erit hoc primum nostræ assertionis fulcrum, quod nulla substantia creata, utut perfecta, sit principium immediate operativum, sed opus habet facultatibus & ministris in suis operationibus peragendis. Et hæ facultates sunt *principia agendi formalia, & ut quo* (nam essentiam ipsam esse principium agendi principale, remotum, radicale & ut quod largiter concedimus) sine quibus substantiæ creatæ non operantur.

Alias

Alias sequeretur, si Angelorum essentia esset immediatum operandi principium, forent incessabiliter & essentialiter actuosi, & per consequens pure quid actuale, quod soli Deo tribuendum, qui semper est intelligens, semper volens, semper sub propriis suis actibus intelligendi & volendi existens, propter summam illam & essentialem suam actualitatem, qua nequit esse sub potentia passiva; unde cuditur argumentum.

Cui non est sua actualitas, in eo operatio non potest esse idem cum virtute, nedum cum essentia, sed nulli præter Deum est sua actualitas. E. prob. min. *Quia omne aliud præter Deum habet aliquid potentialitatis, cui repugnat identificari actualitatem: solus enim Deus est actus purissimus, nihil habens admixtum potentialitatis: Quod tamen debet intelligi negative, ut sensus sit, solum Deum non perfici per aliquam actualitatem ab essentia distinctam.* Diximus omnia, præter Deum habere aliquid potentialitatis, quod de angelis etiam venit explicandū, qui quidem sunt actus puri; sed non simpliciter & absolute tales, quoniam sic omnem excluderent potentialitatem, qualis actus est solius DEI; sed saltem secundum quid, quatenus ab illa quidem potentia, quæ ex materia potest inferri, sint immunes, non tamen ab omni alia. Unde clarum est & manifestum, quod Deus agat immediate & per essentiam, angeli autem non, ille incessabiliter, hi cessabiliter, ille ita, ut ejus operatio sit ab essentia, hi vero, ut operationes sint proxime a facultatibus ab essentia realiter distinctis. Porro obscurum nemini esse potest, per antea disputata, facultates Angeli & hominis variari, mutari, & perfici, dum pro libertate nunc hoc, nunc illud cognoscant, adeoque incipiant cognoscere hoc, ut desinant & cessent cognoscere aliud, ut nunc se ipsum intueantur penitius, nunc ad alia cognoscenda transeant. Et eo ipso, quoque facultas intellectiva, quæ

erat potentia cognoscens; fit actu cognoscens, mutatur, cum quidquid de potentia transit in actum, mutari recte dicatur a *Thom. p. 1. Q. 25. A. 9. Suarez. diss. 35. Met. Sect. 4. n. 10.* Et hanc mutationem fieri ex rationibus certum est, quia actu ignorant Angeli multa, pure supra naturalia, quæ pendent ex libera Dei voluntate, ad quorum cognitionem est intellectus in potentia, ut ei possint revelari. Idem dicendum de occultis hominum cogitationibus, quæ si angelo revelentur, incipiet cognoscere id, quod antea non cognovit, Adeoq; est ipse intellectus quo ad actum intelligendi, mutabilis, ipsa vero essentia immutabilis; unde necessum est ut distinctio sit heic, plus quam rationis. Plura habemus heic præmeditata argumenta, sed ut illa apponamus vetat instituti ratio, ideo consultum ducimus ulteriore diductione supersedere, hac tamen cum fiducia, ut si cuiquam volupe fuerit, publice pleniorum horum urgere rationem, conabimur quantum tenuitas tenuissimi nostri ingenii admittit, mentem nostram quodammodo explicare.

CAP. III.

IN quo traditur æquivocatio veritatis. De veritate Entitativa refutatio Musæi. Hyponomia falsitatis. Materiale & formale veritatis. Scholasticorum discursus de variis relationibus circa explicationem formalis veri. Quid præsentatio. Qvalis illa. Quoruplex. Quid abstractio. Eius usus. Explicatio formalis veri humani. Mensura & fundamentum hujus veri. Status controversiæ. Quæ mentis directio. Naturam esse mensuram scibilis Philosophici, nequaquam cogitationem, ut voluit Cartesius. Refutatio dubitationis Cartesianæ. Num Natura vel simul Scriptura sit mensura scibilis Philosophici. Nostra de his vera assertio. Scriptura non omnino prætereunda. Unius rei non duplicem & oppositam esse veritatem. Quid falsitas. Quomodo iussit intellectui.

Non

Non esse hanc falsitatem privativum, sed positivum quid contra Cartesium. Subjectum falsi esse intellectum. Refutatio Cartesii. Objectum intellectus & voluntatis. Unde provenit falsitas. Intellectus nostri infirmitas. Vera assertio de erroribus sensuum. Via duplex veritatis acquirendæ. Falsitatem non inesse rebus. Judicium Auctorum de Aristotele. Theologorum censuræ de Cartesio & ejus Philosophia explicantur.

§. I.

Facilius ut constet veritatis, quam heic venamur, indoles, consultum duximus ex more ab omni ævi Philosophis recepto, veritatis vocabulum, quod in se admodum est ambiguum, paucis evolvere, ne forsitan vel in antea dictis vel in posterum dicendis, quid pariat nobis erroris aut confusionis.

I. Ergo tenendum, nos non sollicitos esse heic loci, de *veritate increata*, eaq; nec (α) *essentiali*, cujus terminus est intellectus divinus, non practicus sed speculativus, ad quem essentia refertur tanquam cognita ad suum cognoscens; non ac si, aliquid veritatis ei supperadderet, sed quod eam simpliciter intueatur, in quo intuitu est omnimoda quædam identitas *Et. disp. 4.* nec (β) *Conformativa*, qua intellectus divinus congruit cum suis objectis, ut in eorum cognitione nequaquam possit errare *Met. Scheibl. p. f. p. 67.* Nec (γ) *significativa*; qua Deus veracissime signat, quæ vult creaturis revelata *Here. pneum. p. g. pag. 987.* II. relinquimus heic *veritatem creatam*, nimirum *objectivam, fundamentalem*, quæ alias solet dici *in essendo talis*, *Met. from. pag. 130.* quæ infert congruentiam cum intellectu divino, non quantitativam & adæquationis, sed imitativam & repræsentationis *Cal. Met. div. p. g. p. 267.* quatenus res tales sunt, quales

voluit illas producere Deus *Scarff. Met. Exemp. pag. 67.*
 III. Nec recipimus in nostrum ordinem veritatem signi-
 ficativam, quæ rem signatam repræsentat potentiæ cog-
 noscenti. Talis veritas est in conceptibus, vocibus, pictu-
 ris, imaginibus alijsq; signis *B. Thur Met. p. g. pag. 120. From.*
Met. p. 130. IV. Nec nostri est instituti, inquirere veritatem
 Ethicam, quæ alias dicitur veracitas, cujus formale est con-
 gruentia sermonis, gestuum & aliorum signorum, cum ipso
 corde *Pl. Rev. & Pract. Profess. M. And. Wanochii disq. pract.*
p. 398. sed V. & ultimo, acceptamus nos veritatem intellectu-
vam & cognitionis, quæ omnimodam dicit congruentiam in-
tellectus concipientis ad rem intellectam Gnost. Mei. p. 401.
Scarff. Met. Ex. pag. 71.

§. II.

Antequam ad alia properemus, contra nos insurgere
 notamus, magni nominis virum Musæum *Inst. Met.*
cap. xxxv. ubi, præter id, quod rationem formalem veri,
 qua πρώτως & formaliter in esse veri constituitur, quærat
 in relationibus ad extra, ad formam nimirum denominantem
 extrinsecam; improbat etiam datam à nobis distinctionem
 veritatis, quam vel in essendo seu Entitativam, vel signi-
 ficativam, vel intellectivam esse statuimus. Verba citati
 Autoris, quæ dicti *Cap. §. 47. p. 742.* habentur, hæc sunt;
Ideo improbat nobis illa distinctio, qua veritas alia dicitur in
essendo, alia in significando, alia in representando, quæ est conformitas
intellectus cum re. At in concreto dicuntur quidem res vere in essendo,
sed per extrinsecam denominationem petitam a veritate, prout est in intel-
lectu. Hoc repetit in Ant. §. 42. p. 739. ubi ait: ex dictis clarum est,
verum aliquid non intrinseca denominatione esse sed extrinseca tantum
à conceptibus mentis, &c. item §. 34. ejusd. cap. p. 733. dicit res
creatas, si referantur ad ideam mente divina conceptam,
 cum

cum ea conformitatē quidem habere: sed fallum esse asserit in ea conformitate veritatem consistere. *Quando enim judicandum erit, sit ne aliquid verum aurum, nec ne, neutiquam recurrimus ad intellectum divinum, inquisituri, an cum illa idea conveniat, sed nos ipsi, penitus inspectis auri proprietatibus, non attenda idea mentis divina, verum de eo iudicium formamus.* Sed oppido falsa esse hæc omnia, & per se absurda vel satis exinde liquido potest constare, quod unaquæq; res, ante omnem operationem mentis, sit ens unum, verum, bonum & sic intrinsece denominatur a propria entitate, non vero extrinsece à conceptu vel intellectu. Nam uti ens in se ac per se, seu per suam internam naturam est unum, sic quoque in se ac per se verum est, quia ens est, non quia refertur ad formam aliquam externam, unde per extrinsecam denominationem sic dicatur. *August. lib. 9. Soliloq. c. 5.* intentiori cura hæc omnia pensitans, inquit: verum non recte dici esse id, quod ita se habet ut videtur cognitori, quia secundum hoc, nihil foret verum, si nullus cognosceret. Unde verum esse id existimamus, quod est, non autem id, quod videtur, aut quod tale est, quale videtur, quia licet, res non videatur, neq; conformitatem habeat cum aliqua cognitione, nihilominus vera est. Hinc apposite satis *Fonseca lib. IV. Met. c. 11. Q. VI. Sect. 10* dicit *res veras esse ex conformitate cum intellectu divino, hoc est cum rationibus formalibus ipsarum, quæ sunt in mente divina.* Per rationes formales intelligit, procul dubio, actus sive conceptus practicos, de rebus sic vel aliter producendis, quos vulgo ideas appellamus; fuerunt enim ideæ rerum ab æterno in Deo, ad quarum Exemplar formatae sunt res ipsæ, quæ hoc nomine dicuntur æternæ veritatis. *Cal. Met. div. p. g. n. g. V. p. 201.* veras itaq; res esse censemus, hoc ipso, quod

postquam productæ sunt, ita se habent, sicut producendæ erant, secundum ideam in mente divina existentem. Nam fundamentum veritatis rerum est advertentia relationis, qua quælibet res ad intellectum divinum refertur. Et eatenus dicuntur res veræ, quatenus congruunt cum hoc intellectu divino, non quatenus hoc vel illo modo ab intellectu creato percipiuntur. Et quid multis?prehendimus ipsimet veritatem rerum natura priorem esse nostra cognitione, ut nequeat hæc terminare res ipsas. Sequuntur enim pulcherrimo ordine hæc tria. 1. Res ipsæ seu entia, 2. Conceptus sive cognitiones illarum rerum. 3. voces & orationes, uti nervose docet Philosophus *lib. 3. de interp. cap. 1.* Et possunt ipsæ res, tanquam fundamenta nostrorum conceptuum esse, licet non concipiuntur, & conceptus possunt esse, licet nec verbis nec literis exprimantur. Alia, si placet, argumenta, quibus solide refutetur noster Musæus; petantur *ex Swarezii Dissp. Met. §. de ver. Sect. 7. item vid. §. 34. Sect. 7.*

§. III.

Sed ne diutius in illis moremur, quæ ad primarium nostrum scopum collimare non videntur, regredimur ad nostrum propositum, quod est, ut ea, quæ ad ambiguitatem falsi spectant, aliquanto altius expendamus, quæ discussa, feliciori pede, in iis quæ sequuntur progressuros nos speramus. Est ergo I. nobis nihil heic commercii cum falso transcendentali, quod tanquam fictum & nulli existens, a foro Philosophico relegamus. Foret enim definiendum hoc falsum per deformitatem rei cum intellectu divino, at nullum ens, quatenus ens est difforme cum intellectu. Nam cum Deus omnia, quæ ab ipso dependent, ita in essentia constituit, ut concordent cum men-

mensura sui intellectus, sequitur illa esse vera. *From. Met. p. g. p. 143.* & cum sint creaturæ non habent aliquod genus falsi, sed similitudinem imitationis ad ipsum creatorem. *Alb. Magn. Tom. 17. a. IV. p. 126.* Unde si daretur hæc falsitas *proprie* & per *denominationem intrinsecam* in rebus, tolleretur veritas, adeoq; ipsa entitas; & principium illud immotæ veritatis everteretur, impossibile est idem simul esse & non esse. *Improprie* vero & per *denominationem extrinsecam* falsas interdum dici res in posterum dicemus. II. Nec nostri est instituti agere de falsitate morali, quam moralistæ constituunt in disconvenientia cordis & oris cum turpi intentione fallendi. Sed III. & ultimo, ceteris missis, naturam ejus falsitatis explicabimus, quæ præter intentionem in processu cognitionis humanæ aliquando invenitur & per inadæquationem seu difformitatem intellectus concipientis ad rem intellectam; à Gnostologis explicatur.

§. IV.

Exhibitam antea in paragrapho. I. hujus capituli definitionem veri tanquam hæc rerum tractandarum synopsis resumimus, uberiori adhuc interpretationis filio ejus tam *materiale* quam *formale* consideraturi. Dictum enim tunc erat, verum hoc consistere in omnimoda congruentia intellectus concipientis ad rem intellectam, ubi statim absq; aliquo monitore patet ipsum cognoscibile esse materiale. Ratio autem formalis tot involuta est difficultatibus, & tot tortuosis anfractibus plena, ut si hos omnes ingrediamur, vix ulla patet via, qua nobis erit ex eundem; tenuitatem nostri ingenii sequi non audemus, nisi illos sibi præeuntes habeat Auctores, qui in hoc tam arduo & sublimi negotio desudarunt. Feliciter ergo dif-

faciliora evitabimus, si relinquamus rixosas illas Scholasticorum subtilitates, quibus quidam volunt formale hoc esse, modum quendam internum intellectui superadditum, & ab ipso realiter distinctum; quidam autem relationes, interdum rationis, interdum reales, interdum ab utraq; distinctas excogitant, quibus hoc formale illustrare tentant; sed omnes illas fere vanas & inanes prorsus illorum cogitationes mittimus, & unice ponimus formale hujus veri in congruentia seu conformitate actus intellectus & objecti repræsentati, ut objectum ita se habeat, prout est cognitum. Conformitas, quam nominamus, non intelligitur *quoad naturam & essentiam talis*, cum plurimæ res, quæ per intellectum concipiuntur, ab ipso & conceptibus ejus, tanquam res materiales & corporeæ a materiæ expertibus, tota essentia differunt: sed saltem *quoad representationem talis*. Nam cum intellectus concipientis & conceptuum officium sit repræsentare res, quas concipit, & quarum hi conceptus sunt; necessarium est ut intellectus conformetur rei seu objecto, quod concipit, hoc est, ut per conceptum ejus res, non quocumq; modo, sed sicut est, repræsentetur. Congruenter satis exprimit hoc *Scarff. Theor. Transc. Disp. 7. p. 372. dicens: mens nostra conformatur rebus in cognitione veri, non per modum essendi, sed per assimilationem intentionaliter eas representando. Ubi rei objecte conceptum formamus, ut vi talis conceptus possimus rem ipsam quasi depingere & declarare qualis sit.* Qua concisiori verborum serie, nihil aliud nobis adumbrari censeamus, quam quod cognitio debeat in se habere repræsentative etiam modum essendi ipsius objecti: Nam rem depingi sicuti est, nihil aliud est, quam repræsentari sicuti est: tunc autem repræsentatur sicuti est, quando intellectus repræ-

repræsentative continet esse objecti; unde tunc cognoscitur res perfecte, quando sicuti est, cognoscitur ab intellectu, qui per expressionem actu fit quasi ipsa res, quæ cognoscitur: quo sensu optimè *l. 3. de anima text. 37.* dixit *Aristoteles, intellectum intelligendo fieri omnia.* Repræsentationem insuper commendamus heic magnopere, quia cum res nequeant essentialiter intellectum ingredi, debent adæquate & accuratè coram mente fisci, nam quidquid *objective fundamentaliter* in natura existit, id taliter coram mente fisci debet *formaliter*, ut habet de veritate, per repræsentationem axioma Noologicum. Modi autem repræsentationis sunt diversi, dum fit hæc vel *directe & positive* vel *indirecte*; quæ vel *realis* est, vel *virtualis*. Illa fit vel per *viam negationis*, vel per *viam eminentiæ*, vel per *viam causalitatis*, hæc iterum vel per *remotionem contradictionis*, vel per *nudam non repugnantiam obedientialem* *Cal. Nool. cap. III. p. 51.* Quemadmodum enim res sunt variæ, ita variis nostro intellectui repræsentantur modis. Aliter Creator, aliter creaturæ, aliter entia realia, aliter entia rationis; qui tamen omnes modi ad unum collimant scopum veritatis videlicet indagationem. Entia creata, cum habeant communitatem ad plura, etsi non semper *actualement* tamen *aptitudinalem*, ut pluribus possint inexistere, admittunt ideam quandam universalem, cujus beneficio repræsentantur intellectui; at de Deo aliter dicendum, cui ob summam perfectionem multiplicitas ad plura repugnat, ut nequeat ideam universalem, sed tantum singularem admittere, quando eandem in statum eminentiæ, ratione intellectualis repræsentationis deducimus, ut omnes ab eo imperfectiones removeamus, perfectiones vero eminentissima quadam ratione ipsi tribuamus. Alias quantum ad

eorum entium repræsentationem, quæ in statum universalem deducuntur ipsa abstractio heic efficit, non opus est ut multis dicamus. Obtinet enim illa principatum inter media, quibus veritas inquiritur. Ducit in cognitionem rei distinctam, docetq; nos quomodo omnem veritatem apprehendere & falsitatem removere vere possumus. Certum est fundamentum, quo posito circumspeciamus oportet, quomodo mens veritatem in rerum thalamis absconditam radicatamq; eruit, erutam accurate teneat & contempletur. Quid multis? formalia ipsa inquit, quibus cognitis, res quasi introspicitur & vere cognoscitur. Ut potest quis tunc veritatem se consecutum gloriari, quando res apprehendit, ut sunt, & de apprehensis verum format iudicium. Hinc recte *Baran. Ph. par. 1. sect. 3. q. 3.* ait, abstractionis in Philosophia summum esse usum, & quidem tantum, ut ea qui uti recte non noverit, Philosophus dici non mereatur. Quod exacte congruit cum decretis Gnostologorum, *qui abstractionem tollit, omnem tollit scientiam, adeoq; veritatem, is solus est Philosophus, qui bene novit abstrahere Gnost. From. item Gnost. Cal. c. 1. p. 17.* Et hoc certe non sine ratione dicitur, siquidem abstractionis beneficio rationem noëmaturam quidditativam obtinere possumus, quando scilicet non acquiescimus in iis, quæ rebus insunt, prout his vel illis conditionibus individuantibus inhærent, sed ulterius progrediendo communes ideas abstrahimus ab inferioribus, donec eluceat quid de se & præcise formatæ in sua ratione & entitate definitiva importent. Sed de his alibi. Nunc autem dicimus de repræsentatione, quod illa sola, sua stipata abstractione, non sufficiat ad veritatis constitutionem, sed simul requiritur actus intellectus & objecti repræsentati

tati, ut objectum ita se habeat, prout est cognitum. Omnimoda erit hæc adæquatio inter intellectum & objectum, ut nihil habeatur in conceptu, quod non invenitur in objecto; non tamen retrorsum procedit, ut omne id, quod est in objecto, sit in conceptu, quia nequit mens nostra semper uno & adæquato conceptu omnes rei perfectiones simul apprehendere. Unde accipiendus est cum grano salis canon gnostologorum, *conceptus formalis debet respondere conceptui objectivo*; scilicet quoad rem & veritatem, non quoad modum & abstractionem vel ratione veritatis, non autem necessario ratione adæquationis. Verus & conformis erit conceptus formalis, sed adæquari conceptui objectivo semper non potest. Evenit enim sæpius, eandem rem aliis atq; aliis conceptibus inadæquatis apprehendi, ut exempli gratia, quando concipit noster intellectus ens perfectum, est hic conceptus verus, licet non simul concipiat ceteras affectiones, quas intime imbibit ipsū ens, sed sufficit dum quid in objecto respondet nostro conceptui: nam veritas elucet in hoc, quod sit conformitas ejus, quod concipitur cum nostro intellectu, cui nihil obstat, si alia adhuc sint in objecto, quæ non sunt in nostro conceptu.

§. V.

Explicata jam & paulo fusius enodata abstracta veritatis quidditate, consequens est, ut mensuram adeamus seu fundamentū, quo debet hæc veritas cognitionis mensurari. Et, ut de singulis distincte agamus, formabimus ad evidentioram assertionis nostræ plenitudinem, statum controversiæ, & quid circa singula fuerit observatu dignum, notabimus. Primo ergo sit nostra positio, nos hac vice, non attendere mensuram veritatis in essendo, quam ex
antea

antea dictis haud obscure colligere licet, esse intellectum divinum, cui res adæquantur, vel *ratione cognitionis*, quod tales sint, qualis est cognitio Dei, vel *ratione mensurationis*, quod intellectus divinus sit mensura omnis veritatis participatæ; ita, ut quo propius accedunt creaturæ ad hanc mensuram & quo plures participat perfectiones de perfectionibus Dei, eo perfectiores censentur, quo magis recedunt, eo imperfectiones habentur. sed secundo agendum nobis erit de mensura veritatis in cognoscendo, eaq; non instrumentali (quales forsan sunt regulæ logicæ, Grammaticæ, & Rhetoricæ) sed principali, quæ sese offert nobis in ipsa natura, dum nostra cognitio ac perceptio mensuretur ab ipsis rebus. Nam omne quod est, intellectum terminare potest *Cal. Met. div. n. q. XVIII. p. 169.* non quidem *divinum*, quem res non terminant, sed a quo terminantur, sed *humanum*, qui ex se ipso indeterminatus, determinatus redditur ex ipsis rebus. Hinc ex duplici data mensura, nimirum instrumentali & principali, duplex statuitur mentis directio, una *objectiva & realis*, altera *præparativa & notionalis*, quarum illa est rerum ipsarum, hæc vero notionum secundarum. Primam directionem accipimus nos, & ejus mensuram facimus naturam, quæ unice est repræsentativum cognoscibilis naturalis fundamentum. Intellectus enim divinus est quidē mensura omnis veritatis ratione constitutionis, ratione autem apprehensionis seu cognitionis nostræ, sunt res in natura contentæ *Gnost. Mei. part. Sp. p. 473.* Intellectum autem humanum, utpote objective, qua ideam intelligibilem, ab ipsis rebus dependentem, non audemus statuere mensuram, cum sapius ipse & fallit & fallitur. Hinc errat nobis quam maxime *Ant. le. Grand* cum suo Antesignano Cartesio *Institutioni-*

tionibus Phil. Reg. 4. p. 11. dum afferit omnis veritatis regulam ac normam esse propriam cogitationem, adeo, ut id demum pro vero habendum, quod clare & distincte percipitur; hinc indubitatum apud illos extat principium, *a nosse ad esse valet consequentia.* Hoc pluribus confirmat *He-reb. Met. Ph. v. 2. p. 369.* item in *sua Epist. ad cur. Acad. Lugd. Bat. p. 10. 15. 16.* Nihil, inquit, potest accipi, ut verum, nisi evidenter fuerit perceptum, idq; tam clare, ut omnis absit dubitatio, & hæc clara perceptio est veritatis radix, origo & fundamentum. Sed quam longe hi Auctores a regia via deflectunt judicium sit penes intelligentes. Pensitent enim tantum, quid sit mensura, quamq; infallibilis debet esse, quod primarium est ejus requisitum *From. Met. c. XXVII. pag. 466.* & conferant cum intellectu humano, res erit clara. Quid? quod habemus consentientem nobis ipsum *Cartesium*, qui in *Meditatione* 3 ipse fatetur arbitratum se fuisse multa clare se percipisse, quæ tamen revera non percipisset. Imo, procul omni dubio, fuerunt per plurimæ res, de quibus nunquam cogitavit *Cartesius*, habebunt ne ergo illæ res, extra mentem *Cartesii*, aliquam veritatem? absurde! Idcirco rectissime statuimus, quod pendeat veritas non a subiecto, quod cognoscit, sed ab objecto, quod cognoscitur, quia nullus homo potest esse alicujus scientiæ, aut sententiæ norma, cum nemo mortalium tam exactæ sit cognitionis & judicii, ut sine omni errore vivat. Et quidem regula veritatis debet esse exactissima ac infallibilis, quod de hominibus affirmari nequit. Nec obstat dictum *Arist. l. I. Met. c. 1. T. 4.* Quo dicit scientiam esse rerum mensuram. Nam verba hæc non debent explicari absolute, sed restrictive, siquidem ipse *Philosophus* affirmat, scientias non tam mensurare, quam mensurari a rebus, quæ

F

scili

scilicet illarum objecta sunt, unde non tam mensuræ sunt, quam mensurata suorum objectorum. Proinde per res, quarum mensuram dicit scientiam, non intelligit qualitercumq; scientiis objectas, sed eas, quæ sunt mensuræ, quas dum scientia ad intellectum applicat, fit mensuratio; & sic respectu istius mensurationis, vocatur scientia rerum mensura, ex mente saniorum Philosophorum.

§. VI.

Dubitationem etiam Cartesianam pro firmo fundamento & infallibili medio veritatis inquirendæ receperunt illi, quibus maxima est religio, ne vel minimum ab ipsius Magistri verbis deflectere. Supponit enim Auctor, quem sequuntur, *omnia esse falsa, & nihil aliud, quam ludificationes saniorum, quibus malus aliquis genius ipsius credulitati insidias strueret.* Et his suis ineptiis ac nugis non tantum entia creata, sed ipsum etiam creatorem includere audet, dum dicit. *Nec illum peccare, qui propter eundem finem, certiorum nempe veritatis cognitionem, totam, quam de Deo habere potest, cognitionem ex animo ad tempus submovet;* verba sane impia & piis auribus gravia! quod nemo, nisi omni sensu pietatis fuerit derelictus, & cum ipso Auctore, tantæ vesaniæ æstro percitus, ut in re certissima, incertus velit manere, negabit. Excusare se equidem tentat Auctor, quod non dubitet de Deo & ejus existentia *præctice, sed Theoretice*, quodq; utatur hac dubitatione, tanquam medio, cujus beneficio in clariorem veritatis cognitionem perveniat, non vero ut sine, quasi in eo vellet persistere. Sed vix valet hæc excusatio, qua quæsumus enim ratione, potest quis præctice illum colere, quem Theoretice ignorat, nonne praxis præsupponit aliquam scientiam? Et quis unquam sine nota impietatis concesserit alicui mor-

mortalium, saltem ad inquirendam veritatem, notitiam, de Deo, omnium hominum mentibus impressam, evel-
 lere. Si enim mors in illo temporis tractu, quo de Deo
 dubitares, te abriperet, noñe de te & tua salute foret trans-
 actum. Quid opus est multis? videant pii & pensitent,
 cordati, quam sit hæc dubitatio scripturæ adversa & re-
 ctæ rationi contraria. Ut, jam taceamus dicta scripturæ,
 in quibus dubitatio improbatur & dubitantes undis ma-
 rinis comparantur, quæ ventis impulsæ nunc huc, nunc
 illuc jactantur; sufficiat nobis ipsa ratio ad declarandum,
 quam lubricum sit hoc fundamentum, quo eorum placi-
 ta, qui tam stricte & solenniter in verba Cartesii jura-
 runt, innituntur. Quid enim de principiis innatis, tam
 Theoreticis, quam practicis erit dicendum, nonne illo-
 rum tanta est certitudo, tantaq; veritas, ut, qui de illis
 dubitet, non hominem sed brutum, & bruto longe pejo-
 rem se esse ostendat. Sic de aliis quibusdam rebus i-
 dem ferendum judicium, quæ ita sensus afficiunt, ut si
 de illis quis dubitaret, aut aliter, quam sensibus percipi-
 untur, judicaret, stultum & ab omni usu sensuum se lon-
 ge remotum esse declararet. Ad posterius autem, quod
 obvertit Cartesius, se hac dubitatione uti, non ut, in ea
 finaliter perseveret, sed ut habeat illam, tanquam me-
 dium, quo facilius perveniat ad rerum cognitionem, re-
 ponimus judicium *D. V. Alberti in apend. ad scrutinium Reli-
 gionis Kromai*. Ubi ait: Cartesium quidem in hoc a Scepticis
 differre, quod hi in dubitatione acquiescant, ille intendat
 ea uti ad meliorem cognitionem, adeo ut dubitatio Sce-
 pticis sit finis, Cartesio autem medium Philosophandi:
 nihilominus autem hujusmodi dubitatio inter legitima
 media locum non invenit, nihil enim quod est contra-

conscientiam, sicut dubitatio, potest de jure adhiberi ad scientiam acquirendam. Addimus hinc verba *J. A. Ad. Osiandri ex Coll. Confid. in dogmata Cartesianorum*, quod dubitans ita, ut affectet dubitationem, contra illa, quæ sunt insita, & manifesta, graviter peccat & proinde dubitando, non tam pertinget ad veritatem, quam ad ateismi vanitatem: hæc ille. Quædam equidem obscuriora esse concedimus, ut in nostra cognitione, quid dubii relinquat, exinde tamen universale axioma conficere, de omni re, tam increata quam creata dubitandum est, impium & blasphemum esse existimamus,

§. VII.

AD eorum enucleationem quæ in §. V. hujus capituli prolata sunt, spectat etiam controversia hæc, num natura solum, vel simul scriptura, sit mensura veritatis in Philosophicis? ad quod quæsitum rectissime ex antea positis responderetur, prioris membri affirmativam nos tenere; & quidem ex eo fundamento, quod alias illa, quæ inter se sunt maxime distincta, confunderentur. In natura enim patefacta, immediate ad Deum recurrere, est præ incitiam librum a Creatore apertum claudere *Mei. Gnost. p. 84.* cum concesserit nobis Deus rationem, ut ea utamur ratiocinando & colligendo unum ex alio. Principia itidem sunt heic diversa, utpote Scriptura, quæ revelationis, Philosophia, quæ rationis & luminis naturæ est, quod &c. si post lapsum valde infirmatum & debilitatum est, manent tamen adhuc notiæ illæ innatæ, quæ quasi duces sunt ac auspices ad ipsam veritatem indagandam, Ceterum cum nostra ratio adeo sit obscurata, sicut mirari, quid cogitant vana illa ingenia (inter quæ notas *Wolzogii Lib. de Inter. scriptura*) quæ adeo tumidis ver-

verbis proclamare non erubescunt, Philosophiam esse interpretem Theologiæ, quasi hæc, quæ revera superior, inferiori obsequium & ancillatum deberet præstare; aperte contra scripturam & omnem rectam rationem; nam a quo spiritu prolatae sunt sacrae literæ, illo unice sunt exponendæ, at non spiritu aliquo Philosophico sunt prolatae & *Hier. Krom. Th. pos. pol. T. IX. p. 15.* sed pertinent hæc ad forum superius, quæ nostris discursibus philosophicis non audeamus inserere. Nos interea agimus, quod nostrum est, & naturam scibilis Philosophici mensuram & fundamentum esse confirmamus: unde nostra hauritur cognitio, rebus creatis vel ad conditorem vel inter se invicem collatis, & sensibilibus a sensibilibus, intelligibilibus ab intelligibilibus abstractione cognitis *Cal. Gnost. c. 11.* Ita tamen, ut circa rerum philosophicarum considerationem non omnino excludas. S. scripturam, quin potius putes nos ad illam, tanquam infallibile principium, sine vitio *μετὰ βραχέως εἰς ἀλλο γένος* Ⓞ, in quibusdam, de quarum certitudine ex natura, non adeo constat, posse recurrere. Est enim scriptura communis quidam liber, a quo etiam Philosophica possunt deduci, quæ cum describat Philosophus, neququam falcem in alienam mittit messem. Imo non omnis quæstio, referente magno illo *Calavio*, est Theologica, quæ in Theologia tractatur, quum aliud sit tractari in Theologia, aliud esse de Theologia *V. Cit. Aut. Method. pag. 1249.* Autor etiam, quo fuit nobilior, eo nobilior adfert testimonium, quod si fuerit humanum, probabilitatem habet, si vero divinum, necessitatem, firmissimè probat, quam omnes omnium scientiarum demonstrationes, *Sperl. inst. Phys. p. 13.* autoritas autem humana sæpius fallit, quæ causa est, quod sine ratione & contra rationem non admittatur, divina vero fallere & falli

nescia. Et cum sit hæc cõmunis humani generis cæcitas, ut paucissima ex operibus Dei cognoscat, hilari merito fronte excipiat naturæ auctorem, si se ipsum offerat ejus interpretem *Sperl. Exercitation. Phys. proposit. II. pag. 304.* Philosophus debet quidem ex ratione disserere, sed ita, ut non prætereat scripturam, quæ in quibusdam optime ipsum informat, adeo ut ubi omnes deficient sensus, omnis succumbat ratio, sola erigit scriptura. Quam absurda igitur & a veritate aliena sunt eorum dogmata, qui contrarietatem inter librum hunc naturæ & scripturæ fingunt, adeoque unius rei duplicem eamque oppositam faciunt veritatem, neminem vel mediocriter in Philosophia versatum latere potest. Veritas enim cognitionis, ut antea eam defenivimus, est conformitas intellectus cum ipsis rebus. Et res omnes sunt veræ essentialiter per convenientiam cum intellectu divino. Quam ergo necessaria est & immutabilis conformitas rerum & intellectus Divini, tam necessaria & immutabilis est conformitas mentis & rerum in veritate cognitionis, siquidem hæc se ad invicem ita mutuo respiciunt, ut unum sine altero nequeat concipi. Unde immotæ veritatis manet nobis argumentum, quod semel vere verum est, id in nulla disciplina potest esse falsum, ratio statim est in promptu; quia si hic aliquid esset verum & alibi falsum, foret intellectus Dei mutabilis, & sic sibi esset Deus contrarius. Res enim quatenus est vera, conveniret cum intellectu Divino, quatenus falsa est, non conveniret, & sic quoad unam & eandem rem variaretur intellectus divinus, quod falsum est, quippe ut una Dei essentia, ita una tantum, respectu unius ejusdem rei est Dei sententia. His accedit, ut mentem nostram adhuc magis explicemus, quod scibile hoc, quod per revelationis

tionis gratiam innotescit, fundamentum quidem habet scripturam: quod per creationem revelatur, Naturam: utrumque tamen summum & ultimum principium habet Deum loquentem in verbo gratiæ & potentiæ, & in hoc, æque verax est Deus ac in illo, nisi temere & absurde asseras illum per lumen scripturæ inclinare ad veritatem, per lumen autem naturæ, ad falsitatem. Hinc concludit recte *Thomas* l. i. c. g. c. 7. non posse duo contraria ab uno fonte fluere, rationem enim divinitus inditam esse dicit, ut & fidem, ergo non sunt contraria. item *Conf. Lat.* inter alia, exhibet hoc decretum, sacræ scripturæ veritati nunquam repugnat natura, eo quod verum vero non contradicat.

§. VIII.

Expositis iam, quantum iudicii nostri cæcitas & ratio instituti permittunt, illis, quæ ad veritatis naturam præprimis spectant, exigit jam connexionis ordo, ut ad tractationem falsitatis deveniamus, monentes ex antea declaratis, eam recte describi per inadæquationem seu difformitatem, inter iudicium intellectus & ipsum objectum. Non quidem ac si hæc falsitas esset intellectui essentialis, seu quod ipsum cognoscibile in se esset falsum, sed quod fallatur interdum intellectus per accidens. Et tunc oritur illa falsitas, quando objectum aliter sese habet, quam ab intellectu cognoscitur. Decipitur scilicet aliquando intellectus, cum res ei objecta videtur esse id, quod non est, ob similitudinem, quam cum alia re habet. *Cartesius* exponens quidditatem hujus falsi in *medit. 4. p. 52.* asserit illam consistere in pura quadam privatione, sive carentia cujusdam cognitionis, quæ in ipso esse deberet, & paulo post, in *eiusd. medit. pag. 58.* hæc habentur verba: *atque in hoc liberi arbitrii non recto usu privatio illa inest, que formam erroris constituit,*
priva-

privatio inquam inest in ipsa operatione mentis, quatenus a me procedit. Sed falsa & falsitatis haud immerito suspecta est hæc falsi expositio a Cartesio data. Nos hanc removemus & contrariam veriorē amplectimur sententiam, quod nimirū, quid positivum heic involvatur. Nam fit sæpius, ut actus intellectus seu conceptus formalis, quem jam de re aliqua habemus, potest esse & revera est verus, qui variatur, & mutato, paulo post, conceptu objectivo, sine reali essentialis cujusdam perfectionis privatione, mutatur. Sice. g. si concipiamus hominem aliquem ambulare, verus manet hic conceptus quamdiu ambulat, sed desinente, ambulare, fit conceptus ille falsus, sine aliqua in nobis carentia perfectionis. Nec obstat, quod dicas, formale hoc explicari per vocem quandam negativam, nempe disconvenientiam & inadæquationem, cum hoc nec adeo sit infrequens in tota Philosophia, ut res positiva, vocibus negativis exprimamus; sic in Metaphysicis explicatur unitas per indivisionem; perfectio per indefectionem, seu negationem defectus entitativi, *negative* quidem, qua voces, *sed positive* qua significationem. Item in Pneumaticis vocantur quædam affectiones spiritus negativæ, *formaliter* nempe & *ratione articulationis*, licet non *fundamentaliter* & *ratione significationis*. Ut e.g. imaterialitas, immutabilitas spiritus per terminum efferuntur negativum, non quidem expressa particula negativa *non* constantem, sed sufficit. h. l. *επιτηδευμα* *in*, quæ removens imperfectionem, in re ipsa ponit spiritus perfectionem, remotæ & negatæ imperfectioni oppositam. *Vid. Klootii disp. pneum. p. 18. Rudrauf. Met. part. spec. cap. 11. punct. 11. m. III. p. 711.*

Evictum est in præcedentibus *subjectum* veri & falsi *remotum* esse intellectum, *proximum* autem ipsum conceptum formalem. Nam cum mediantibus conceptibus veritas in ipsa intelligendi facultate collocetur, certum est & per se manifestum, veritatem intellectui proxime & immediate non inesse, sed actibus, seu conceptibus ejus. Subinnuit hoc Arist. ubi ait, in anima interdum esse *νόησις*, hoc est conceptum vel intelligentiam, cui necessum sit verum vel falsum subesse. Sed de his supra actum. Pariter antea etiam in §. IV. Cap. I. insinuavimus dissensum *Cartesii*, qui voluntatem pro intellectu supponit. Hoc item in *medit. S. 4. p. 54.* pluribus probare conatur, dum in hæc verba erumpit: *Errores seu falsitates meas cum investigavero, adverto illas e duabus causis simul concurrentibus dependere, nempe a facultate cognoscendi, quæ in me est, & a facultate eligendi, sive ab arbitrii libertate, h. e. ab intellectu & maxime voluntate, &c.* Verum misere latis, ut verbo dicamus, confundit hic confusionis auctor, distinctarum facultatum objecta. Notum namq̄ est, & notius prorsus, quam ut dici mereatur, vel illis etiam, qui per transennam inspexerunt libros Ethicorum, voluntatem pro objecto habere, id quod bonum est, sive revera, sive apparenter tale; intellectum autem contra, id, quod verum est. Puta per objectum intellectus non *adæquationis*, quomodo & verum & bonum ipsi objiciuntur, & ut paucis dicamus, quidquid unquam est cognoscibile, hac ratione dicitur ejus objectum, sed tantum formale seu *formalitates*, ut loquuntur Scolastici; & sic unice ejus objectum statuitur cognoscibile qua verum, sub ratione intelligibilitatis spectatum. Addimus sub ratione intelligibilitatis. Nam etsi ratione objecti intelligibilitas non

differat a veritate, sed sit ipsa objecta entitas, ut intelligi possit apta nata, quatenus tamen ratione intellectus spectatur, nihil aliud est, quam actus intellectus; adeo ut hoc sensu tendere in objectum *sub ratione intelligibilitatis*, non sit idem, quod tendere in objectum *sub ratione veri*, quomodo in respectu ad ipsū objectum sumi debet: Sed potius est *intellectum tendere in objectum*, eliciendo ipsa^m *intellectiones*. Sed de his egimus supra. Nunc autem notandum, quod, quando agimus de objecto intellectus, est noster intellectus circa illud cognoscendum ita determinatus, ut positis omnibus requisitis, fertur in suum objectum, haud secus ac visus in rem visibilem, auditus in audibilem. Nam dependet intellectus ab objecto, recipiendo ab eo speciem, per quam immutatur, dum ex speciebus formata speculatur phantasmata, in quo differt a voluntate, quæ in se manet indifferens & libera, non solum *formaliter* ut vult *P. Musæus in Ist. Met. cap. V. p. 98.* sed etiam *radicaliter*, ut plurib⁹ docent Ethici. Objectum deberet equidem intellectui proponi evidenter verum vel falsum, ut necessario posset assentiri vel dissentire; sed cum tam evidens objecti repræsentatio sit rarissima (& si datur, determinatur intellectus per illam evidentiam necessario) fit hoc per accidens, ut ex aliis advenientibus irrepit aliquando error; utpote I. ex eo, quod intellectus non satis possit animadvertere rerum veritatem, tum ob quarundam rerum excellentiam ac perfectionem, quæ sphaeram intellectus humani excedunt, tum ob quarundam rerum debilem entitatem & diminutam rationem essendi, tum ob apparentiam vel verisimilitudinem, quam in posterum declarabimus. Intellectui enim nostro circa cognitionem illarum rerum, quæ sunt excellentis admodum naturæ, a-

ræ, aliquam inesse imperfectionem, testatur *apud Platonem Socrates in Phædone*: Nihil, inquit: homini, veritatis lucem, præprimis in superioribus, cernere cupienti magis inimicum est, quam corporis contagio & voluptatis illecebra; quæ mentem caligini involutam falsis decipit imaginibus, & a sensuum turba ad mundi spectaculum & ad rerû naturâ perlustrandam egredi non finit. Hisce sub-
 scribit *Plato lib. 7. ad Rep.* & nec ab eo discedens *Scaliger exerc. 107. sect. 10. dicit*: homo in hoc mortalium orbe, res etsi habeat clarissimas, non tamen aliter eas intuetur, quam si in specu esset collocatus, & solas rerum inspiceret umbras, hæc ille. Res ipsæ excellentiores, in se quidem sunt cognoscibiles, siquidem tantum habent veritatis, & per consequens intelligibilitatis, quantum entitatis; & sicuti lux habet se ad visum, sic habet se ens ad intellectum, quæ autem sunt maxime lucida, sunt maxime visibilia, ita quæ maxime sunt entia, maxime sunt intelligibilia; sed quod nequeat hominis intellectus interiora harum rerum penetrare, causa est quod post lapsum adeo densis sit circumseptus tenebris, ut ad veritatis lucem oculos attollere ei perquam difficile sit. II. suboritur interdum in nostra cognitione error ex eo, quod sensus, a quibus, in quibusdam sumitur primordium intelligendi, non recte apprehendant objecta, & una secum decipiant ipsum intellectum. Quod tamen explicamus de sensibus non *absolute*, sed *restrictè*, ita ut si bene non fuerint dispositi sensus & proportionaliter non habeant se medium & objectum, falluntur interdum, alias nequaquam concedimus illos falli; nisi eo absurditatis ducimur, ut dicamus Deum sensus nobis concedendo, principia fallaciarum in se visse. Unde recte Plato, sensuum officium exponens, satellites mentis vocavit illos, & ducas

pariter eosdem ad veritatem esse dixit. Aristoteles ejusdem discipulus adeo certum judicavit testimonium sensuum, ut nihil, ex ejus mente, foret in intellectu, quin prius aliquo modo sensibus fuisset perceptum. Nam sive ipsi nobis acquiramus rerum scientiam percipiendo res ipsas, perceptasq; dijudicando, sive ab aliis eandem accipimus, sunt nobis sensus insigni emolumento. Qua in re notamus iterum tanquam in transcurso *Cartesium* insignem errorem erasse, & a vero tramite quam maxime deviasse, quod *medit. sexta*; censet naturæ ordinem perverti, si in Philosophicis consulantur sensus. Approbat hoc Magistro suo apprime addictus *Ant. le. Grand. inst. Phil. l. 8.* ubi omnes proclamat sensus fallaces, & non sine causa in falsi suspicionem trahi, quidquid per illos repræsentatur. *Temeritatis & impudentiæ est nota iis fidem habere, qui vel semel nos eluserunt.* Et inferius, dicit: *sensus a natura nobis non esse confessos, ad veritatem eruendam, aut ad aliquid immediate cognoscendum &c.* At hæc omnia sine fundamento, in contrarium inclinante S. scriptura, *Luc. 24. 39.* Ubi ipse Christus provocavit ad sensuum judicium, quomodo, ergo dicas illos semper fallaces esse, aut plerumq; fallere, quasi ille ad judicium provocaret incertum: Præterea dicitur nobis ipsa ratio, sensus a Deo datos esse, ob singularem hominis perfectionem, quibus omnem, si modo sint integri, fidem derogare, nihil aliud erit, quam Deum fallaciarum autorem & causam statuere.

§. X.

Duplex solet alias à Philosophis constitui via, per quam nobis datur, acquirere conceptum verum vel falsum, propria nempe informatio, & aliorum institutio; priorem quod attinet, fundantur nostri conceptus in ipsis rebus

in quantum illæ cognoscentibus nobis exponuntur, cum quibus si concordent conceptus, veri sunt, sin minus, falsi. non quidem quod res proprie sint falsæ, sed quod *improprie* & per *denominationem extrinsecam* dicantur falsæ, quando falsitas, quæ ipsis rebus tribuitur, est in ipso sensu vel intellectu circa res occupato, vel similitudine rerum, vel alia de causa decepto. Idque vel *occasionaliter*, ratione similitudinis ad rem aliquam veram; ut cum lumen in jride, rubedinem matutinā vespertinam, & alia quædam meteora emphatica aspicit homo, judicat colores ibi adesse reales, qui tamen reales non sunt sed apparentes 2. *Objective* quando concipitur objectum falsæ opinionis, ut idolum, falsus est DEUS, quatenus pro DEO habetur. 3. *Defective* quando res aliqua deficit a norma, cui deberet congruere, ut monstrum in naturalibus, item res ab arte deficiens, seu difformis arti. Alteram autem viam multos ingredi, & plures per illam errare nullus negabit, qui feliciter illorum scripta oculis perlustravit, qui adeo sese unius sectæ auctori vel auctoribus manciparunt, ut ab illorum placitis recedere ne vel tantillū ipsis liceat. Durum prorsus jugum & liberis intollerabile, quod sibi imposuerunt illi philosophi, qui potius cum uno errare, quam cum aliis bene sapere volunt. Verbis ita Autoris sui adhærent, ut illa tanquā oracula, ceu de tripode fuissent pronunciata, excipiant, piaculum fere ducentes, quidquam illis contradicere: attendunt non tam quid aut quam vere dictum est, sed in eo, quod hic vel ille dixerit, subsistunt; contra omnem libertatem, liberi ingenii, quod non tam hominum auctoritate, quam naturæ luce subnixum, solute & libere in vera exquirendo versatur. Hanc libertatem ex ignava quadam credulitate & cæca, erga Aristotelem, obedientia, ab antiquis

quis quibusdam Philosophis fuisse omiffam & prorsus amiffam non sine causa notant recentiores. Quippe fit Aristoteles illud receptaculum, in quo sapientia suum fixisse videtur domicilium, fit illud exemplar (ut suum extollit autorem averrohes, cum suis asseclis) quod natura invenit ad demonstrandam ultimam perfectionem, fit summus Philosophorum imperator, fit Philosophici Regni, sapientiæ & laudis literariæ aquila, fit deniq; vir omni laude major, omniq; calumnia potior, quibus elogiis ornat ipsum Scaliger, non tamen nobis erit, *norma veritatis*, cum vel ipse fatetur mentis suæ aciem imbecillem esse ad investiganda omnia naturæ penetralia. *Vid. Gocl. in Epist. ad N. Taur. ejus de rerum æternitate, libris præfixa.* Præter alia aliorum per plurima testimonia, quos non præconceptæ hæc de Aristotele opiniones occupaverant. *Bodinus* nihil vidisse Aristotelem in intelligibilibus, & rerum ne millesimam partem tenuisse, tradit. *Cardanus* inquit, ad rerum, quæ in natura sunt arcanorum doctrinam minimus & quasi nullus habendus, cui æstimationi qui non credit, prorsus stultus est. Sed sint hæc aliorum qualiacunq; judicia, nos Aristoteli nec omnia tribuenda, nec omnia demenda censemus. fuit enim homo, qui humana potuit pati & revera passus est. Hoc tamen dicimus, quod ipsius discipuli nimis fuerunt proni ad acceptandum hoc ejus dictærum, *discentem oportet credere non dubitare*, dum effæminata quadam quasi diffidentia in magistri autoritate acquiescebant, & non ad rationis & sensuum trutinam dicta expendebant: quo factum est, ut omnem amiserint libertatem philosophandi, & modo quodam servili, alieni capitis mancipia se ipsos fecerint. Rectius autem hac in re fecit *Cartesius*, qui nulli sua dogmata obrudere, nec quic-

quicquam affirmare aut ab alio credi voluit, nisi quod ipsi evidens & invicta ratio persvaderet. *Princ. p. 4. art. 207.* De cetero, quod attinet ad Philosophiam Cartesianam suspendimus nostrum judicium, aliorum, de re tam grandi, expectantes censuras, quas passim in scriptis, tam Theologorū quā Philosophorū deprehendim⁹ tales: Philosophia hæc nititur principiis plusquam pelagianis: Auctor ipse Socinianis aperte patrocinator, ut non mirum sit & Socinianos, & Arminianos, & Anabaptistas de hac Philosophia sibi tantopere gratulari. Et quis unquam fuit atrocior hostis orthodoxæ fidei ejusq; mysteriorum isthoc homine Cartesio? & quæ alia sunt hujusmodi, quæ passim apud maximos ævi nostri Theologos, extant judicia, Vid. *Joh. Adam ostend. collegium considerationum in dogmata cartesianorum*, ut & *D.V. Alberti tract. de Cartesianismo & Coccenianismo*; quibus nos nihil addimus, sed omnia ad illos remittimus, qui de aliis judicare & debent & solent. Nos interea memores nostri instituti, pedem heic figimus, candidam a candido lectore expectantes censuram.

Εἰς τὴν Διατριβὴν μετὰ πολλῆς ἀκρίβειας καὶ φιλοπορίας
 γεγραμμένην ἀπὸ τοῦ κυρίου ΡΙΓΓΙΟΥ,
 τοῦ φίλου καὶ πρῶτου.

Πῶς ἴσθιμη μὴ κεχωρισμένη ἀπὸ τοῦ ψεύδους,
 τῶν σφαλμάτων καὶ λευμάτων τῷ ψεύδει
 αἰεὶ ἀκολουθῶντων πανουργία ἢ σοφία φαίνε-
 ται, Διὰ τοῦτο γὰρ τὸς καλὸς τὴν καλὴν ἀλή-
 θειαν ἐν τῷ βιάθει φρέατι κεκρυμμένην ἐ-
 νασπείν. δύσκολον γὰρ ἐστὶν ἀλλὰ καλὸν τὴν
 ἀλήθειαν ἐν τοῖς θεωρητικοῖς μίαν ἐρευνᾶν. τὸ
 ψεῦδος πικρὸν φεύγειν. ἐλευθέρως γὰρ ἀνδρὸς εἶσι τὰ ἀλήθεια λέγειν
 καὶ τὰ κρυπτὰ ζητεῖν, ὅταν ψεῦδεις μισεῖ πᾶς σοφὸς καὶ χρησίμος.
 ἕτως ποιῶντες τὰς πᾶνας τὰς κινδύνους καὶ ἄλλα φοβερά ὑπομένετε
 παρσολέως. πῶς τε πεπαιδευμένον ΡΙΓΓΙΟΣ τῆς παιδείας καὶ καλοκαί-
 ριαθίας πάντοτε σπευδαίεται, ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν δόξαν πεποίηκε,
 ὡς περὶ δὲ τὰς σπευδαίας δὸτὸ πάντες ποιητῶν ἐργῶν σαρχικῶν ἴσθιμη-
 ῶν καὶ τῶν ὀδῶν σχολιαῶν ἀπέχεσθαι καὶ τῶν ἀραθῶν ἀτραπῶν πρὸς
 τὴν ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἀγόντων ἀντέχεσθαι, καὶ μηδαμῶς περὶ
 τῆς βοηθείας τοῦ κυρίου παντοκράτορος, αἰεὶ ἀραθῶν πᾶσιν, ἐν πᾶσι
 καλοῖς ἔργοις βοηθῶντι. ὡς ἐπὶ εἶπω ἀνίκητὸν τε καὶ ἀκίνητον
 νῦν ἐν ταῖς σπευδαῖς ἀπὸ βρέφους ἔδειξε καὶ ἐν τῇ συζητήσει παρῶση
 φαίνουσι καὶ πᾶσιν ἵχνισι τὴν ἀλήθειαν ζητεῖ. Σπύσων ἐν καταστάσει
 σε εὐδόκιμον ὡς ἤρξω, καὶ δώσει σοι ὁ μέγιστος μισθαποδότης τῆς
 παιδείας σε, καρπὸς ἀξιοπρέπης καὶ φυλάσσει σε ἐν τῇ ἰδίᾳ παρῶ-
 ση, ἵνα μετὰ μεγάλης χαρᾶς οἱ γονεῖς ὑμῶν, ὑμῶν τε ὑμῶν ἰδῶσιν
 ἔρρωσιν!

Ita Clarissimo ac pereximio Domino Candida-
 to, amico adamando & honorando
 lubens gratulatur

CAROLUS N. H D D R I
 Wexionensis.

Pereximie DN. CANDIDATE, Fautor & Amice
sincera fide colende.

Ostendis nunc Amice per dilecte, vim intellectus in Angelis mirifice elucentem ut simul ostendas vigorem intellectus humani, quippe infallibili causarum & effectuum serie persuasus, eam cogitationes tuas elevasti, ut non veritus sis alta ingenii indagare rimari ea quæ intra tot recessus, tot anfractus & labyrinthos clausa, acuta Philosophorum ingenia defatigarunt; & collectum inde cognitionis thesaurum, hujusmodi Disputatione comprehendisti, in qua aureo vinculo sapientissime connexa & pretiosis margaritis suavissime adornata, resurgunt atque elucent, ea quæ scientificæ & perspicue declarant angelos esse templa pietatis, aras justitiæ, asyla sanctitatis & Domicilia sapientiæ. Quid hoc aliud quam tacite ostendit quantum homo etiam sphaera intellectus sui valet, dum nullæ admittantur nebulæ innati vigoris splendorem misere offuscantes; quippe qui, detestandos bacchi sinus, abominandos amplexus veneris, nefandos desidiæ nidus, vero virtutis studio præponant & ingenium suum ad quævis vitia laxant non possunt his radiis illustrari. Hoc satis superque ostendunt Bambaliones illi, vesperitiliones famæque vespillones, qui contempto hoc quod sint æternitatis germina & typi, ejusvis vitii circulum incaute ingrediuntur, nihilq; ad votum eorum actum est nisi cum ad nefanda facinora provolarint, cælum armis territarint, stentorea voce clamarint elatiq; in omnes fastu insultarint & crescente vitio induerint vel naturam leonis ut scæviant, vel vulpis ut fallant, vel lupi ut rapiant. Hæc est circa illa vis, qua homo misere transmutatur in speciem belluinam, in gurgitem vitiorum, in sentinam turpitudinis, voraginem nequitiarum, & cloacam scædissimarum libidinum. Horum sciolorum sordidam si quis arguat vitam, de vano fortunæ suæ choragio cristas erigentes sub specie virtutis propriam inclamant conscientiam tanquam suæ diligentiae testem. Quam si accurate inspiciant deprehendunt eam esse, quam Dæmones exagitant, universitas condemnat, cœlorum fulmina conturbant. Verum enimvero Tu Amice in paucis dilecte vitam tuam inter bonæ conscientiæ & rectæ rationis polos rotasti, pietatis zelo in virtutum exercitiis te oblecta-

sti, saluberrimarum lectionum marra vitiorum spinas, vepres & infelix illud lolium ignorantiae extirpasti, segetem noxiis herbis expurgasti, in vultu pudorem, in verbis fidem, in omni actione decentiam observasti, quod novit de facili qui non nocturnae instar solis ad lumen caligat, novi & ego optime, qui suavissimae Tuae conversationi a teneris addictus fui, proinde ad lares redis nunc, proficuum patriae, proficuum parentibus, proficuum cognatis & agnatis, proficuum denique omnibus bonis tantum virtutis specimen, dignis elogiis sincere deprædicaturis. Hæc cum jam ita sint, amice in paucis perdilecte ut novo hoc felicitatis incremento adauctus, longam vitæ teras orbitam, in commodum Reip. piorum solatium, cognatorum decus, candido pectore sincera mente vovet.

Tuus ad cineres

B. ULHOLM.

<i>Præcellens Petrus</i>	<i>Prestans Pietate</i>	<i>Perampla</i>
<i>Edidit Egregium</i>	<i>Exemplum Ecce Ergo</i>	<i>Exulet Error,</i>
<i>Themaq; Testatur,</i>	<i>Te Talia Tanta</i>	<i>Tueri</i>
<i>Radix Rectorum</i>	<i>Radians Rege Rite</i>	<i>Regendum,</i>
<i>Ulterius Voveo</i>	<i>Vitam Virtute</i>	<i>Virentem,</i>
<i>Splendida Suscipiant</i>	<i>Surgentia Sceptra</i>	<i>Scienter!</i>

SUNO M. THELIN, Smol.S.R.M.AI.

